Föreningen för Folkbildningsforskning
Frida Olsson
Läsåret 2025- 2026
Handledare: Johan Söderman

Nätverk för förnyelse

En ANT-inspirerad studie om mötet mellan aktivism och studieförbund

Innehåll

Tack 2

Sammanfattning 2

1. Inledning 3

1.1 Syfte och frågeställningar 4

2. Tidigare forskning: Om sociala rörelser 4

2.1 Om sociala rörelsers förnyelsekraft 5

2.2 Landsbygdsperspektivet 5

3. Teoretiskt ramverk 6

3.1 ANT: Agens, medlare och intermediärer och översättning 6

3.2 Resonans 7

3.3 Definition aktivism 8

4. Metod och urval 8

4.1 Kvalitativ forskningsansats 8

4.2 Urval och deltagare 8

4.3 Forskarposition och reflexivitet 9

4.4 Datainsamling 9

4.5 Användning av AI i arbetsprocessen 9

4.6 Forskningsetiska överväganden 9

4.7 Analysmetod 10

5. Resultat och analys 11

5.1 Aktivistperspektivet 11

5.2 Engagemang, gemenskap och vägar in i aktivism 12

5.3 Folkbildande platser för mobilisering 13

5.4 Folkbildning, kulturproduktion och organisatoriska villkor 14

5.5 Verksamhetsutvecklarperspektivet 15

5.6 Civil olydnad 16

5.7 Agens 17

6. Diskussion 17

Referenser 19

Bilaga 1, Intervjuguide

Bilaga 2, Samtyckeshandling

Tack

Jag vill rikta ett varmt tack till Föreningen för folkbildningsforskning som möjliggjort den här studien inom ramen för praktiknära forskning. Att som verksam inom folkbildningen få lyfta blicken och betrakta det egna arbetet ur nya perspektiv har varit mycket givande. Det har gett mig tillfälle att fördjupa mina frågor och pröva dem i ett vidare sammanhang. Jag vill också tacka till min handledare, Johan Söderman vid Göteborgs Universitet, för generös och kunnig vägledning under arbetets gång. Våra samtal har varit mycket värdefulla där kritiska frågor och teoretiska perspektiv på aktivism och folkbildning har fördjupat min förståelse av ämnet. Tack för ett uppmuntrande och kreativt förhållningssätt som har varit betydelsefullt genom hela processen.

Sammanfattning

Studien undersöker hur förutsättningar för förnyelse kan tolkas i mötet mellan studieförbund och samtida aktivistiska rörelser, med fokus på aktivismens drivkrafter, landsbygdens villkor och relationen till folkbildningens demokratisyfte. Materialet bygger på fem semistrukturerade intervjuer med tre aktivister och två verksamhetsutvecklare inom studieförbund. Analysen har genomförts med inspiration från Actor–Network Theory (ANT) och med stöd i begreppen agens, medlare, intermediär och översättning. Därtill används Hartmut Rosas resonansbegrepp för att belysa aktivismens drivkrafter.

Studien lyfter fram aktivism och sociala rörelser som folkbildande miljöer där kunskap, kultur, identitet och samhällsengagemang utvecklas. Samtidigt pekar resultaten mot att studieförbund och aktivistiska rörelser verkar utifrån olika nätverkslogiker. Trots ett intresse för samverkan begränsas utrymmet av studieförbundens etablerade arbetsformer. Studien pekar också mot att begrepp som aktivism och civil olydnad påverkar hur demokrati tolkas inom organisationen och hur gränserna för legitimt engagemang dras. I landsbygdskontext får geografiska avstånd, begränsad tillgång till mötesplatser och lokala infrastrukturer särskild betydelse för hur aktivism organiseras där studieförbund kan ha en betydande roll. Studien diskuterar frågan om studieförbundens förnyelse i relation till folkbildningens demokratisyfte och till de folkbildande former som tar form även utanför etablerade institutioner.

Nyckelord: folkbildning, aktivism, studieförbund, sociala rörelser, demokrati, landsbygd, ANT, resonans.

1. Inledning

Studieförbunden befinner sig i en legitimitets- och förnyelsediskussion. Frågan om hur folkbildningsrelevans skapas i dagens samhälle är högaktuell. I den offentliga debatten har studieförbundens verksamhet ifrågasatts, där olika problemområden lyfts fram (Föreningen för folkbildningsforskning, 2024; Ranstorp, 2022; SOU 2024:42). Återkommande invändningar rör stagnation, begränsad förnyelse och en tendens till social homogenitet bland deltagare. Det kan anses vara problematiskt ut ett demokratiskt perspektiv, eftersom demokratiska processer förutsätter mångfald och möten mellan skilda erfarenheter. Dessutom utgör demokrati en del av syftet med statens finansiering av folkbildningen. I den diskussionen lyfts behovet av att bredda deltagandet, nå personer utanför etablerade föreningsformer och utveckla arbetssätt genom att verka inom nya områden (Statskontoret, 2018; SOU 2024:42; Folkbildningsrådet, 2024).

Att studieförbunden får en bild av att vara en slags civilsamhällesförvaltare är en kritik som inte står oemotsagd utan att också folkbildningens pluralism, förankring i civilsamhället och arena för deltagardrivet lärande framhålls (Folkbildningsrådet, 2022; Studieförbunden, #ViMåstePrata). Samtidigt befinner sig folkbildningen i omorganisering där innevarande mandatperiods nedskärningar av folkbildningen lett till minskad närvaro framför allt i landsbygden (Folkbildningsrådet, 2025). Det medför en ökad risk att begränsa tillgången till bildning och demokratiska arenor i områden där sådana resurser redan är knappa. Ett ökat ifrågasättande av verksamhetens samhällsnytta i kombination med minskad närvaro väcker frågor i förnyelsekrisen om vad det är som egentligen behöver revitaliseras? Min utgångspunkt i den här studien är att svar på den frågan kan sökas i relationen mellan studieförbunden som institutioner och samtida aktivistiska rörelser. En ståndpunkt som tar avstamp i den historiska båge som sträcker sig över det senaste seklet, där folkbildningen både har format och formats i samspel med sociala rörelser där aktivism har haft betydelse för att driva på samhällsförändringar.

Aktivism kan här ses som ett sätt att praktisera demokrati, att använda sin röst för att påverka samhället utifrån en kritik av rådande normer och maktstrukturer. Den synliggör frågor som upplevs angelägna i samtiden och bidrar till mobilisering i frågor som rör lagstiftning och levnadsvillkor (Jämte, Lundstedt och Wennerhag, 2024). Aktivism och sociala rörelser är nära sammanlänkade; aktivism är ett sätt att skapa sociala rörelser och aktivister kan sägas företräda sociala rörelser. Jag kommer därför att använda båda begreppen i den här studien. Det ska också understrykas att all aktivism inte är relevant för studieförbundens verksamheter. Vissa former av kan vara mer förenliga med studieförbundens uppdrag och organisatoriska ramar än andra.

Den här rapporten bygger på praktiknära studier som jag har genomfört i min roll som verksamhetsutvecklare. En stor del av mitt arbete sker på landsbygden, där aktivism ur ett landsbygdsperspektiv är mindre utforskad än rörelser i urbana miljöer. Mot bakgrund av att landsbygden tycks drabbas av nedskärningar vill jag undersöka hur aktivism tar sig uttryck där och hur demokratin hålls levande i de sammanhangen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur förutsättningar för förnyelse kan förstås i mötet mellan studieförbund och samtida aktivistiska rörelser, med fokus på aktivismens drivkrafter, landsbygdens villkor och relationen till folkbildningens demokratisyfte.

- Hur beskriver aktivister och verksamhetsutvecklare aktivismens drivkrafter och uttrycksformer?
- Hur tar aktivism form i landsbygdskontexter, och vilka villkor får betydelse där?
- Hur beskrivs relationen mellan studieförbund och aktivistiska rörelser, och vilka möjligheter och hinder för förnyelse aktualiseras i det mötet?

2. Tidigare forskning: Om sociala rörelser

Folkbildningen kan beskrivas som nära knuten till mobilisering och samhällsförändring genom tiderna. Folkupplysning har i det sammanhanget haft en viktig roll genom att förmedla kunskap om samhällsförhållanden, orättvisor och dominerande föreställningar, men också genom att bidra till andra sätt att tänka om hur samhället kan ordnas (Larsson, 2013). Studieförbundens roll som folkbildningsaktör formades under decennierna kring förra sekelskiftet där initiativ togs till organiserad bildningsverksamhet inom rörelser som arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och väckelserörelsen (Gyllenberg, 2015; Jämte & Wennerhag, 2024). Man arrangerade föreläsningar och möten, men samlades också i studiecirklar, som blev ett forum för gemensamt lärande och samhällsengagemang. I sitt historiska sammanhang kan dessa läroformer närmast betraktas som en form av aktivistisk praktik: dels genom att man skapa egna plattformar för kunskap och samhällsinflytande, dels genom sina arbetsformer som utmanade traditionell förmedlingspedagogik (Malm och Schoung, 2026).

Att bilda rörelser kräver kunskap om vad som gör att människor mobiliserar sig i syfte att påverka politiska beslut eller att förändra normer och attityder, utmana rådande tolkningsföreträden och maktförhållanden genom att formulera alternativ. Här har Larsson (2013) formulerat begreppet *mobiliseringsdidaktik* för att beskriva läroprocesser som är inriktat på förändring av levnadsvillkor och samhällsordningar, där folkbildningens former är och har varit betydande. Folkbildning kan ses som en form av deltagarbaserat lärande som förekommer i många olika sociala rörelser, oavsett om de verkar inom etablerade institutionella former, som studieförbund och folkhögskolor, eller utanför dem. Sociala rörelser kan vara heterogena och ibland även motstridiga även om de ansluter sig till samma sakfråga. Huvudmålet blir överordnat i strävan mot att vinna gehör i samhället för sitt engagemang. Det gör att sociala rörelser också blir mer transformativa än formellt organiserade medlemsorganisationer (Tilly, 1979).

Som aktörer på den politiska arenan har sociala rörelser under 1900-talet senare hälft fått en alltmer framträdande roll. Jämte, Wennerhag och Uba (2025) beskriver hur samhällsengagemang i högre grad kanaliseras genom rörelser och nätverk, medan deltagandet i partipolitiken har minskat. Samtidigt förändras det politiska landskapet kontinuerligt och rörelser växer fram i vågor. Mobilisering tilltar kring frågor som får hög aktualitet och samlar brett engagemang, för att senare avta när frågorna får genomslag, möter repression eller övergår i mer organiserade former. Som

tidigare nämnt har flera av studieförbunden haft en sådan utveckling, där rörelsebaserat engagemang successivt blivit en del av ett institutionaliserat civilsamhälle. Det har också inneburit att relationen mellan folkbildning och rörelsearbete har förändrats över tid, där studieförbundens utveckling bidrog till en tydligare åtskillnad mellan en rörelse och dess studieverksamhet allteftersom den formaliserades (Larsson, 2013).

2.1 Om sociala rörelsers förnyelsekraft

Sociologen Della Porta (2009) beskriver sociala rörelser som mer än endast protestaktörer i konflikt med maktföreträdare och normgivare. I hennes analys av rörelser runt om i världen, framstår de också som möjliga källor till demokratisk förnyelse i ett läge där den representativa demokratins legitimitet ifrågasätts. Progressiva sociala rörelser kan, enligt Della Porta, bidra till att utveckla deltagande och deliberativa former av demokrati genom att skapa rum för kollektiv mobilisering och politisk innovation. De fungerar också som lärandemiljöer, där erfarenheter bearbetas, nya perspektiv formuleras och alternativa sätt att organisera deltagande och inflytande prövas. Hon framhåller dock att sociala rörelser i sig inte leder till ökad demokratisk legitimitet, utan att de under vissa villkor kan bidra till att förnya demokratin och ge nytt innehåll åt dess löften om frihet och jämlikhet. Det beror på hur rörelsen arbetar, vilka relationer den har till sin omgivning och vilka demokratiska former den själv utvecklar (Della Porta, 2009). Eyerman och Jamison (2006) beskrivit sociala rörelser i termer av fenomen som rymmer ett kreativt och experimentellt arbete där nya former för gemenskap, möten och kunskapsutveckling växer fram. Rörelser kan i det avseendet ses som kollektivt intellektuella miljöer, där kunskap produceras och cirkulerar genom forskning, föreläsningar, litteratur, artiklar och offentliga samtal. Det är aktiviteter som är identitetsformande och som utvecklas av gemensamma tolkningar av samhällsförhållanden. Ett närliggande resonemang finns hos Hoggan-Kloubert m.fl. (2024), som skriver om sociala rörelsers betydelse för livslångt lärande, samhällsengagemang och demokrati. De beskriver rörelser som betydelsefulla platser för lärande, där kunskap utvecklas, delas och omsätts i handling genom organisering och mobilisering. Rörelser blir i deras framställning sammanhang där människor *lär* sig att delta i samhällslivet, formulera anspråk och ingripa i gemensamma angelägenheter.

En vanlig uppfattning av aktivism och dess sociala rörelser är att de agerar i protest och kravställan i snäv mening, med civil olydnad som främsta metod. Men bilden tycks vara vidare än så. Aktivism utvecklar också handlingsrepertoarer där språk, symboler, berättelser och estetiska uttryck får betydelse för hur erfarenheter formuleras och ges mening. I forskning om mobilisering har kultur beskrivits som en del av rörelsers kunskapsprocesser och gemensamma orientering. Eyerman och Jamison (2006) lyfter musikens roll i rörelsers kunskaps- och identitetsarbete. Sernhede, Rosales och Söderman (2019) beskriver på liknande sätt hur rap, poetry slam och andra estetiska uttryck kan fungera som sätt att formulera erfarenheter, skapa igenkänning och samla människor kring gemensamma frågor. Estetiska uttryck kan också bidra till att erfarenheter blir möjliga att uppfatta och bearbeta på andra sätt än genom mer analytiska eller begreppsliga former. Här finns en koppling till folkbildningens kulturdimension, där lärande och kulturellt arbete länge har varit nära förbundna med varandra (Larsson, 2013).

2.2 Landsbygdsperspektivet

Sociala rörelser och aktivism på landsbygden formas både av de specifika frågor som engagerar människor och av de villkor som präglar platsen. Nyberg (2022) beskriver hur sociala rörelser under

2000-talet fått en större betydelse i sammanhang där den offentliga välfärdens tjänster dras in och offentlig service försvinner växer mobilisering kring frågor som nedläggningar av skolor, vårdcentraler och annan samhällsservice. I Adolfssons (2024) studie av ungas aktivism på landsbygden används gör-det-själv-strategier för att skapa mötesplatser och aktiviteter när offentliga aktörer inte tillgodoser lokala behov. Engagemanget ligger vardagslivet och sker i fysiska lokala nätverk utifrån en gemensam omsorg om den egna platsen. Sernhede, Rosales och Söderman (2019) använder begreppet *platsism* för att beskriva hur geografiska platser kan ligga till grund för social kategorisering. I en landsbygdskontext kan begreppet belysa hur avståndet till städer kan förknippas med lägre status och negativa föreställningar. Aktivism kan i det sammanhanget fungera som ett sätt att återerövra platsens värde och formulera alternativa berättelser om landsbygden, där handlingskraft, gemenskap och förändringsarbete får utgöra narrativet. Att vara aktivist på landsbygden med fokus på andra frågor än landsbygdsutveckling innebär samtidigt särskilda villkor. Engagemang i frågor som man på orten är få om, hittar andra vägar, där digitala plattformar får förmodas har stor betydelse vilket påverkar vilka handlingsutrymmen som finns.

3. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket för studien tar sin utgångspunkt i två sociologiska perspektiv; Actor Network Theory (ANT) enligt Latour (2005) tillsammans med Rosas resonansbegrepp (2019). Båda perspektiven riktar uppmärksamheten mot det som sker i relationer och mellanrum och beskriver världen som pågående, samtidiga rörelser och som därför inte fullt ut låter sig kontrolleras. Medan ANT beskriver världen som pågående processer mellan olika aktörer, där både mänskliga och icke-mänskliga element ingår, så ger resonansbegreppet en fördjupad förståelse av relationernas kvalitet. Analysen hämtar teoretisk inspiration från ANT, men gör inte anspråk på att vara en fullödig ANT-analys. På motsvarande sätt används resonansbegreppet med utgångspunkt i Rosas definition, utan att det tillämpas i hela sin teoretiska omfattning.

3.1 ANT: Agens, medlare och intermediärer och översättning

En ANT-inspirerad ansats har sitt fokus på kopplingar genom vilka olika aktörer binds samman. Ur ett ANT-perspektiv avser aktör någon eller något som gör skillnad i det nätverk där det ingår. Det kan handla om människor, men också om dokument, regler, resurser, teknologier och institutionella villkor som bidrar till att forma nätverket. Det är en teoretisk ingång som passar för en studie av studieförbund, där verksamheten bedrivs i samverkan med föreningar, nätverk och andra aktörer i civilsamhället. I ANT blir handling möjlig genom relationer där flera aktörer bidrar till att något sker. Begreppet *agens* används här för att beskriva vad som gör skillnad i ett nätverk. Agens är i det avseendet inte en avgränsad intention eller en egenskap som en aktör bär med sig oberoende av sammanhang, utan blir synlig genom de effekter som uppstår i relationer mellan olika aktörer. En verksamhetsutvecklare kan ha betydelse för hur ett samarbete blir till, men det kan också ett dokument, en policy, en mötesform eller en digital plattform ha, genom att påverka vilka handlingar som blir möjliga och vilka som försvåras. Här finns en utgångspunkt som inbjuder till en symmetrisk analys av nätverk, där man inte på förhand delar upp världen i mänskliga subjekt med vilja och icke-mänskliga objekt som enbart fungerar som redskap. ANT öppnar i stället för en syn på det sociala där även teknik, materialitet och artefakter kan ha betydelse för hur nätverk formas och hålls samman. Det innebär inte att alla aktörer verkar på samma sätt, utan att deras betydelse behöver undersökas

empiriskt. En kopieringsmaskin eller en lokal hos ett studieförbund kan till exempel få betydelse för att en studiecirkel ska kunna genomföras. I ett sådant fall får också materiella villkor betydelse för att folkbildning alls ska kunna ta form.

För att analysera hur aktörer verkar i relation till varandra använder Latour (2005) också distinktionen mellan *medlare* och *intermediärer*. En intermediär överför något utan att i någon större utsträckning förändra det. Det som kommer ut motsvarar i huvudsak det som förs in. En medlare omformar däremot det som passerar, vilket innebär att utfallet inte fullt ut kan förutses. Den skillnaden är viktig i analysen av nätverk, eftersom samma aktör i ett sammanhang kan fungera som intermediär och i ett annat som medlare. Det beror på vilken skillnad aktören gör i den relation där den träder in. Ett styrdokument som riktlinjer för demokrativillkoret kan till exempel användas för att återge en etablerad hållning. I ett sådant läge fungerar det mer som en intermediär. Men dokumentet kan också tolkas, vägas mot andra hänsyn och ges ny innebörd i mötet med en konkret situation. Då får det en mer medlande roll. På liknande sätt kan en digital plattform fungera som ett redskap för överföring, men också påverka hur information presenteras, vilka som deltar och hur ett samtal utvecklas. Distinktionen mellan medlare och intermediärer blir därmed ett sätt att undersöka hur olika aktörer bidrar till att stabilisera eller förändra relationer i nätverket. När en medlare förändrar det som passerar vidare i nätverket blir översättning ett viktigt begrepp för att analysera hur den förändringen sker. Hos Latour används begreppet för att analysera hur nätverk byggs, hålls samman och stabiliseras. Begreppet syftar på processer där aktörer försöker knyta andra till ett visst sätt att definiera en fråga, ett problem eller en riktning. Att förklara ett begrepp, precisera vad som avses, använda metaforer eller finna ett språk som skapar kontakt kan ses som former av översättning. I sådana processer förhandlas också betydelser, värderingar och överenskommelser. Översättning sker där det finns handlingsutrymme, alltså där relationer mellan aktörer kan etableras och få stadga. Ett exempel kan vara en studiecirkel som genom ett gemensamt intresse skapar en relation till ett studieförbund.

ANT används här för att analysera hur relationer mellan aktörer byggs upp och får verkan i nätverk. För att också belysa vad som driver aktivism hämtas stöd i Hartmut Rosas resonansbegrepp (2019). Resonans används mer avgränsat, som ett sätt att fånga hur frågor blir angelägna och hur engagemang får kraft och riktning.

3.2 Resonans

Rosa (2019) beskriver resonans som ett sätt att vara i relation till världen där individ och omgivning ingår i ett ömsesidigt svarsförhållande. Något upplevs som angeläget, väcker gensvar och sätter handling i rörelse. Resonansbegreppet används här för att belysa den dimension av aktivism som handlar om vad som drar människor in i ett engagemang och ger det mening. Rosa skiljer mellan olika former av resonans. Horisontell resonans rör relationer mellan människor. Diagonal resonans gäller relationer till aktiviteter som arbete, lärande eller skapande. Vertikal resonans avser relationer till något som upplevs som större än en själv, till exempel natur, konst eller andlighet. För att fördjupa resonemanget använder Rosa också filosofen Charles Taylors distinktion mellan starka och svaga värderingar. Starka värderingar rör sådant som upplevs ha djup betydelse, som moraliska övertygelser, relationers värde eller strävan efter mening. Svaga värderingar rör i högre grad effektivitet, bekvämlighet och nytta. Människor orienterar sig i vardagen efter båda formerna av

värderingar. Distinktionen handlar därför inte om att den ena typen helt ersätter den andra, utan om vilken tyngd de får i hur frågor bedöms och handling ges riktning. När handlingar orienteras mot starka värderingar ökar förutsättningarna för resonans, eftersom erfarenheter binds till något som upplevs som angeläget. När svaga värderingar får större tyngd riskerar relationen till världen att bli mer instrumentell och världen blir stum vilket Rosa menar kan leda till en känsla av alienation.

3.3 Definition aktivism

Mot bakgrund av ovan beskrivna teoretiska inramning och redogörelse för tidigare forskning kan aktivism förstås som en praktik där kunskap, kultur och identitet formas inom sociala rörelser. Den uppstår i nätverk av relationer mellan olika aktörer, där både människor och materiella villkor har betydelse. Genom relationerna sker översättningar där idéer och intressen formas och förändras. Aktivism kan också ses som en resonansskapande praktik, där starka värderingar leder engagemang, mening och viljeriktning.

4. Metod och urval

4.1 Kvalitativ forskningsansats

Studien bygger på en kvalitativ forskningsansats med semistrukturerade intervjuer. Metoden valdes för att undersöka hur verksamhetsutvecklare inom studieförbund och aktivister från olika sociala rörelser resonerar kring aktivism och folkbildningens demokratisyfte. Intervjuerna utgick från en tematisk intervjuguide och gav deltagarna utrymme att utveckla sina resonemang. Guiden fungerade som stöd för samtalen, samtidigt som deltagarna gavs utrymme att utveckla sina resonemang och lyfta frågor de ansåg relevanta (Bryman, 2016). Följdfrågor formulerades utifrån svaren och varierade därför mellan intervjuerna (se bilaga 1). Analysen har inspirerats av Actor–Network Theory (ANT). Analysen utgår från deltagarnas beskrivningar av relationer mellan människor, organisationer, dokument, begrepp och andra aktörer. Fokus ligger på vilka aktörer som nämns, vilka roller de tillskrivs och vilka konsekvenser som kopplas till deras handlingar. Med stöd i Ahn (2020) har analysen följt tre frågor: *vilka aktörer som identifieras, vad de gör och vilka effekter uppstår i relationerna mellan dem?* Utöver det har även Rosas (2017) resonansbegrepp lästs in i analysen av intervjumaterialet.

4.2 Urval och deltagare

Studien omfattar fem informanter: tre aktivister och två verksamhetsutvecklare inom studieförbund. Urvalet genomfördes som ett riktat urval där deltagarna rekryterades genom yrkesmässiga nätverk inom folkbildningssektorn. Aktivisterna representerar hbtqi-, klimat- och miljörörelsen samt funktionsrättsrörelsen. Samtliga har erfarenhet av samarbete med studieförbund. Två av aktivisterna har erfarenheter från landsbygdsmiljöer, medan funktionsrättsaktivisten huvudsakligen verkar i en urban kontext. Perspektivet bedömdes som relevant eftersom funktionsrätt är ett prioriterat område inom flera studieförbund. De två verksamhetsutvecklarna representerar olika erfarenheter av samarbete med aktivister. Den ena uttrycker en ambition att utveckla sådana samarbeten, medan den andra redan arbetar i etablerade samverkansformer. Avsikten har inte varit att kunna dra några generella slutsatser, utan att undersöka hur deltagarna beskriver och tolkar relationen mellan

folkbildning och aktivism. Samtliga deltagare anonymiserades. Namn på personer, orter och organisationer har utelämnats eller ersatts med benämningar som minskar möjligheten till identifiering.

4.3 Forskarposition och reflexivitet

I linje med Latour (2005) betraktas forskaren som en del av de relationer genom vilka kunskap produceras. Studien kan på det viset också ses som ett bidrag till de pågående diskussioner som förs inom folkbildningsfältet. Min yrkesroll som verksamhetsutvecklare inom studieförbund har varit utgångspunkten för studiens praktiknära genomförande med kännedom om organisatoriska sammanhang, arbetsformer och begrepp som aktualiserades under intervjuerna. Relationen till fältet underlättade även kontakten med deltagarna. Den egna positionen kan samtidigt påverka vilka frågor som ställs, hur svar tolkas och vad som ges betydelse i materialet. I analysen har jag därför återkommande reflekterat kring egna antaganden, den egna rollen i intervjusituationen och relationen till materialet. Intervjuerna har lästs flera gånger och tolkningar har prövats mot alternativa läsningar

4.4 Datainsamling

Intervjuerna genomfördes under hösten 2025 och våren 2026. Samtalen skedde digitalt och varade mellan 60 och 75 minuter. Samtliga intervjuer spelades in efter deltagarnas samtycke och transkriberades i nära anslutning till intervjutillfällena.

AI användes som stöd i transkriberingsarbetet. Transkriptionerna granskades därefter manuellt och korrigerades vid behov.

Intervjuguiden omfattade följande teman:

- Perspektiv på demokrati
- Perspektiv på aktivism
- Om synliggörande
- Om ”kunskapande”

I intervjuerna med verksamhetsutvecklarna fick även folkbildning och studieförbundens roll utrymme. Intervjuerna utformades som samtal där deltagarna gavs möjlighet att utveckla sina resonemang och ge exempel från egna erfarenheter.

4.5 Användning av AI i arbetsprocessen

AI har använts som stöd för transkribering, ordbehandling och textbearbetning, exempelvis för att pröva disposition, språk och samband mellan rapportens olika delar. Ansvar för analys, tolkning och slutlig text ligger hos författaren.

4.6 Forskningsetiska överväganden

Studien har genomförts i enlighet med Vetenskapsrådets *God forskningssed* (2024) och de forskningsetiska principerna om information, samtycke, konfidentialitet och frivillighet. Deltagarna informerades om studiens syfte, hur materialet skulle användas och möjligheten att avbryta sitt

deltagande utan närmare förklaring. Samtycke inhämtades skriftligt före eller i samband med intervjuerna. Intervjumaterialet hanterades med hänsyn till deltagarnas integritet. Inspelningar lagrades på lösenordsskyddad dator med säkerhetskopia på USB-minne. I samband med intervjuerna gav deltagarna tillstånd till AI-stödd transkribering. Filerna raderades från Teams efter genomförda intervjuer. Identifierbara uppgifter avlägsnades i samband med genomgång och korrigering av transkriptionerna. Frågor om anonymitet, integritet och relationen till deltagarna beaktats under hela forskningsprocessen.

Eftersom materialet efterhand visade sig vara möjligt att också utveckla inom ramen för en uppsats på avancerad nivå, lades en rad till i samtyckesinformationen för de senare intervjuerna där det framgår även att materialet kan komma att användas i en framtida masteruppsats vid Högskolan i Kristianstad (se bilaga 2).

4.7 Analysmetod

Analysen genomfördes med inspiration från Actor–Network Theory och med stöd i begreppen agens, medlare och intermediär och översättning (Latour, 2005). Begreppen användes som analytiska redskap för att undersöka hur deltagarna beskrev relationer mellan aktivism, verksamhetsutveckling, demokrativillkor och folkbildningens demokratiuppdrag. Analysarbetet inleddes med genomläsning av intervjuerna i sin helhet. Materialet kodades därefter utifrån återkommande beskrivningar, begrepp och bedömningar. Koderna användes som underlag för en vidare analys av vilka aktörer som gavs betydelse, hur relationer beskrevs och vilka konsekvenser som kopplades till olika former av samverkan och gränsdragning. I analysen behandlades både mänskliga och icke-mänskliga aktörer som betydelsefulla. Exempel är verksamhetsutvecklare, aktivister, demokrativillkor, folkbildning, programblad och administrativa system.

VU1	**Tolkning**	**Grovkod**	**ANT-tolkning**
Sen tycker jag att det är jätte jättehäftigt med personer som engagerar sig i sig och vill underlätta det.	Aktivism som brett vardagsengagemang, inte nödvändigtvis partipolitik	AKT, MED	Översättning av aktivism Medlare
A1			
För mig är de typ som hjältar som är lika viktiga som grävande journalister och så du vet, som kan avslöja när något är helt galet.	Aktivister som ägnar sig åt civil olydnad och lagbrott behövs i samhället för att avslöja t.ex. dålig djurhållning.	AKT, MED	Aktivisters medlarfunktion som påverkar nätverket genom avslöjanden. Koppling media.

5. Resultat och analys

5.1 Aktivistperspektivet

I intervjuerna används aktivism som ingång till samtal om engagemang, demokrati, att göra sig synlig och att dela kunskap. Begreppet ges olika innebörd beroende på sammanhang och erfarenheter. I intervjumaterialet rör sig beskrivningarna mellan civil olydnad - ibland formulerad i termer av ”hjältar”, till aktivism praktiserat i vardagliga handlingar. Gemensamt i materialet är att aktivism tar form kring upplevda orättvisor och en vilja att påverka normer och maktförhållanden. För hbtqi-aktivisten knyts aktivism till arbete med att uppmärksamma erfarenheter som uppfattas få begränsat utrymme inom den egna rörelsen, i det här fallet aroace-personers erfarenheter:

> *”Min aktivism är väldigt mycket om HBTQ, specifikt dom som inte har blivit upplyft lika mycket inom HBTQ”*

Här handlar engagemanget om vilka erfarenheter som ges utrymme inom en etablerad rörelse, men också om synlighet utanför rörelsen för personer som inte känner till olika identiteter och grupperingar inom HBTQi-sammanhang. Aktivism kopplad till aroace-erfarenheter blir ett sätt att utmana normer kring relationer och sexualitet. I intervjun med hbtqi-aktivisten framgår hur romantik utgör en norm för partnerskap, men där aroace-personer ser andra värden som ligger på ett djupare plan där ” vänskap kan vara lika stark, bara annorlunda”. Informanten berättar om hur egna personliga erfarenheter omsätts till bland annat konst och poesi som delas med andra.

För klimat- och miljöaktivisten knyts aktivism till ett vardagligt förhållningssätt till en hållbar livsstil, där ett exempel är konsumtionsmiljöer och kritik av ekonomiska drivkrafter:

> *”Man stressas att köpa mer som man egentligen inte behöver. Köp tre betala för två, just nu idag så är det 25%, sådana här saker är ju de facto manipulation av mänskor.”*

Av citatet går det att läsa hur köpkampanjer beskrivs som något som formar människors beteenden i riktning mot överkonsumtion, där det blir ”enkelt att med ett klick köpa varor från andra sidan världen”. Underförstått knyts det också till en kritik av den resursförbrukning och de ekologiska konsekvenser som följer av ett sådant konsumtionsmönster. Rabattsystem och kampanjformat får här en betydelse som aktörer i det nätverk som aktivisten vänder sig mot. Det är i relation till den logiken som aktivismen tar form. Här finns också en kritik av den manipulativa verkan som reklam och kampanjlogik tillskrivs, vilket ger frågan en demokratisk dimension, där konsumentens handlingsutrymme uppfattas påverkas av krafter som styr valen i en viss riktning.

För funktionsrättsaktivisten formuleras engagemanget i relation till myndighetsutövning och erfarenheter av beroendeställning:

> *”De som vill dra ner pratar bara om pengar och de glömmer personerna bakom.”*

I citatet går det att urskilja hur olika översättningar ställs mot varandra: å ena sidan ekonomiska överväganden, å andra sidan levd erfarenhet av beroende och omsorg. Ekonomiska ramar och administrativa regelverk fungerar här som stabila aktörer i nätverket. Aktivismen tycks ta form i relation till det motstånd de skapar, genom att frågor om värde, värdighet och rätten till ett

självständigt liv förs in i beslutsprocesser där andra logiker redan har starkt fäste.

Gemensamt för aktivisterna i materialet är att de får en medlande roll i översättningsprocesser där erfarenheter, vardagliga handlingar och levda villkor förs in i vidare nätverk. I hbtqi-aktivistens fall översätts enskilda berättelser till en kollektiv fråga där aroace-erfarenheter ges plats inom rörelsen, men också publikt. I klimataktivistens beskrivning översätts vardagliga köpbeslut till frågor om makt och miljöresurser. I funktionsrättsaktivistens fall förs erfarenheter av beroendeställning in i beslutsprocesser där budget och administration väger tungt. Det är i de relationerna som aktivismen får effekt, genom att frågor ges större räckvidd och möjlighet att få fäste i nätverket.

5.2 Engagemang, gemenskap och vägar in i aktivism

I intervjumaterialet blir aktivism relaterat till ett förhållningssätt där engagemang också sträcker sig bortom den egna sociala kontexten. Flera berättelser beskriver engagemanget som en del av en bred livsorientering grundad i etiska ställningstaganden, där vardagliga handlingar får politisk och moralisk innebörd. Gemenskap får i materialet en viktig roll i den processen. En informant beskriver hur närheten till andra engagerade personer ger kraft åt det egna handlandet:

> *”Det är ju väldigt viktigt att man har personer runt omkring sig och jag tror man blir ju så mycket starkare och då, att man bygger liksom den tillsammans.”*

Den sociala dimensionen är av stor betydelse för att driva en rörelse för samhällspåverkan. I citatet går det också att ana att gemenskapen bär på en energi som gör det gemensamma handlandet meningsfullt och lustfyllt. Att vara engagerad i något leder också lätt vidare till intressen för andra frågor som i en slags solidarisk orientering mellan olika sammanhang. En informant uttrycker det så här:

> *”Om jag hade möjlighet så hade jag gärna liksom engagerat mig i alla möjliga frågor”*

En tolkning av citatet är att som aktivism finns en pågående orientering av starka värderingar och av en etik som tar hänsyn till omvärlden. Att ta ställning i en fråga öppnar för att ta ställning i fler, till exempel genom deltagande i demonstrationer för fred i Ukraina, Palestina eller andra konfliktdrabbade områden. Den rörelsen kan också ta form i vardagliga handlingar, som medvetna konsumtionsval:

> *”På grund av kriget och då undviker vi att köpa just den färgen och många sådana här små saker man inte tänkte på innan.”*

I citatet får en krigskonflikt betydelse som aktör i ett nätverk där politiska händelser, moraliska ställningstaganden och vardagliga köpbeslut binds samman.

Att agera utifrån medvetna val är genomgående i informanternas svar. Det tycks stärka känslan av att kunna påverka, men också av att kunna påverka hur förändring sker och hur engagemang förs vidare. En informant beskriver dialog som en grund för förändringsarbete:

> *”Saker och ting blir behöver bli bättre och jag tycker det startar alltid mer att försöka lyssna på andra.”*

Lyssnandet får betydelse genom att det bidrar till de översättningsprocesser där frågor blir begripliga för fler aktörer. Dialogen får då en funktion i mobiliseringsarbetet, där erfarenheter och argument förs vidare mellan olika sammanhang. Ett exempel finns i funktionsrättsaktivistens beskrivning av ett samtal med en politiker:

> *”Vi stod kvar och prata. På kvällen efter så blir han intervjuad på tv:n.*
> *Så sa han vad jag hade sagt. Med mina ord. Då ser man att det har gått fram.”*

Här går det att följa hur en erfarenhet rör sig mellan aktörer och arenor där samtalet får en medlande roll genom att aktivistens perspektiv förs vidare till en politisk arena och därefter till offentligheten genom tv-intervjun. Att politikern återger informantens formuleringar kan tolkas som att översättningen fått fäste i nätverket.

5.3 Folkbildande platser för mobilisering

Frågan om var kunskap utvecklas och delas blir central i materialet. Sociala rörelsers arenor för lärande och informationsspridning tar form i flera olika miljöer, där stad, landsbygd och den digitala sfären fungerar som aktörer i nätverk för mobilisering. Kunskapande utvecklas i de relationer där infrastrukturer och uttrycksformer för människor samman. Även när aktivisterna har koppling till landsbygden nämns staden i materialet som en självklar arena för mobilisering. Veckovisa demonstrationer utgör återkommande sociala sammanhang där relationer etableras och upprätthålls:

> *”Dom här demonstrationerna - man har ju träffat man har ju fått*
> *många vänner bara att man dyker upp till någonting varje vecka liksom.”*

Demonstrationen fungerar som arena för opinionsyttring och som plats där nätverk stabiliseras genom upprepning och kontinuitet. Relationer byggs över tid och får betydelse bortom enskilda sakfrågor.

Liknande funktioner återkommer där en folkhögskola beskrivs som en miljö där gemenskap och politisk orientering tar form genom möten mellan personer med liknande idéer:

> *”Jag tycker att folkhögskolan har varit en jättefin plats och hitta*
> *andra som är liksom har lika idéer har lika världen.”*

På samma sätt växer kontakter med studieförbund fram genom föreningssammanhang eller genom uppsökande arbete från verksamhetsutvecklare. Lokaler, filmvisningar och dokumentära former får betydelse som aktörer i mobilisering genom att möjliggöra rörelse av frågor mellan grupper och sammanhang. I en landsbygdskontext menar en aktivist att studieförbundets lokaler har betydelse för att kunna mobilisera människor till en social rörelse.

> *”Man måste ju ha nån slags plats att va på, och som sagt ju fler som kommer (…) för alla folk som kanske inte är superengagerade dom kanske inte går på demonstrationer - men kanske lite äldre som tycker det är inte min grej men så ser man ja men filmvisning och dokumentärer (…) som ger nya perspektiv och man får se saker som man kanske aldrig har sett som manfår lära sig det.”*

Att kunna nyttja lokaler hos ett studieförbund har stor betydelse. Det kan betraktas som en opåverkande, intermediär roll, men samtidigt lyfter informanten en annan möjlighet. Till studieförbunden kommer personer som kanske inte syns i aktivistiska sammanhang, men som är intresserade av det program som de presenterar, vilket ger en öppning för aktivistgruppen att nå fler

och nya målgrupper. Det gör att studieförbundet i viss mån får en medlande roll när olika grupper möts, nya kontakter etableras och frågor förs vidare till andra sammanhang. Hur aktivism organiseras i landsbygdskontext påverkas av geografiska avstånd och begränsad tillgång till fysiska mötesplatser. I materialet blir det tydligt att aktivisterna arbetar genom den infrastruktur som står till buds, där lokala föreningar, studieförbund och digitala plattformar får betydelse som aktörer i nätverket. De bidrar till att upprätthålla kontakt, möjliggöra deltagande och föra frågor mellan olika sammanhang. En informant beskriver hur digitala mötesformer används för att hantera avstånd och skapa möjligheter till deltagande:

> *”Så är det ju också en fördel därför att man kan ju ha möten som jag hade här på föreningen med informationsmöte alltså det är mycket så här över Zoom och via Teams”*

I beskrivningen fungerar digitala mötesplattformar som aktörer som bidrar till att överbrygga geografiska avstånd. De möjliggör nya kopplingar mellan personer och organisationer som annars skulle ha haft svårt att mötas regelbundet. Samtidigt innebär användningen av digitala mötesformer en översättning av mötet som social form. Deltagandet sker under andra villkor än vid fysiska sammankomster, vilket påverkar hur relationer etableras och upprätthålls. Att kunna mötas fysiskt verkar ha en fördel:

> *”Folk säger att det är ju mycket att föredra att ha fysiska möten så klart därför att då får man en helt annan kontakt och får träffa folk och så. Men det är ju inte möjligt alltid på grund av just att man bor där man bor”*

Citatet pekar mot att aktivism i landsbygd blir särskilt beroende av infrastrukturer som binder samman lokala och mer övergripande sammanhang. I en landsbygdskontext framstår själva avståndet som en aktör som deltar i formandet av nätverket genom att påverka vilka relationer som kan etableras, vilka resurser som behöver mobiliseras och vilka översättningar som krävs för att deltagande ska kunna ske. Föreningslokaler, studieförbund, digitala plattformar, sätt att ta sig till och från mötesplatser och enskilda personer får betydelse för hur frågor kan röra sig mellan olika arenor. Ingen av dessa aktörer bär ensam upp nätverket, men tillsammans bidrar de till att stabilisera de kopplingar som krävs för att engagemang ska kunna upprätthållas över tid.

5.4 Folkbildning, kulturproduktion och organisatoriska villkor

Sociala rörelsers roll som kultur- och kunskapsproducenter blir tydlig i det empiriska materialet. Informanterna ger exempel på hur föreläsningar, vandringar, dokumentära arbeten, konstutställningar, konserter och studiecirklar används för att formulera och sprida frågor som engagerar deltagarna. En informant beskriver sambandet mellan konst och aktivism på följande sätt:

> *”Jag känner att liksom konsten har liksom alltid varit på något sätt inom aktivism har liksom de två hör ihop just för att det är typ av språk.”*

Konsten skulle kunna ses som en aktör som möjliggör översättningar mellan erfarenheter och uttryck. Genom konstnärliga former omformas erfarenheter till berättelser, bilder och gestaltningar som kan cirkulera i andra sammanhang och blir på så vis också en medlare genom att de har potential att påverka frågeställningar som förs vidare mellan aktörer och arenor. Ett exempel är en dokumentär om aroace-erfarenheter som senare visats publikt och lett vidare till en konstutställning. I funktionsrätts-

sammanhang har också föreläsningsmaterial och dokumentära former tagits fram för att beskriva erfarenheter av personlig assistans för personer utan egen inblick i området.

Det kreativa arbetet tycks också få betydelse som social och organisatorisk resurs. Informanterna beskriver att deltagande i skapandeprocesser leder till erfarenheter av *hur* man organiserar sig för mobilisering, vilket bidrar till ett kollektivt lärande under vägens gång.

5.5 Verksamhetsutvecklarperspektivet

Verksamhetsutvecklarnas intresse för aktivism kopplas till uppfattningar om aktivism som del i demokratiska processer och till folkbildningens uppdrag att stärka demokrati. En av verksamhetsutvecklarna beskriver att demokrati under längre tid har tagits för given, vilket kan leda till minskad uppmärksamhet på förändringar i samhällets villkor. I den beskrivningen kopplas engagemang från medborgare till en form av motrörelse:

> *”Ett motgift till det, är ju att individer, alltså medborgare, engagerar sig på olika sätt.”*

En tolkning av citatet är att demokrati som något som behöver hållas levande genom handling och engagemang. Ett uppsökande arbete riktat till aktivistiska nätverk kan ses som ett sätt att fullfölja folkbildningens demokratisyfte och att pröva former för deltagande som ligger nära samtida samhällsengagemang. I samma resonemang beskrivs aktivism som en drivkraft i arbetet med demokratiska frågor. Begreppet får också en funktion som ett ”etiskt stämjärn”, där särskilt yngre deltagares engagemang lyfts fram som betydelsefullt. Det tycks vara engagemanget som sådant, som fungerar som en aktör i ett bredare demokratiskt nätverk där verksamhetsutvecklaren som företrädare för ett studieförbund ser ett ansvar i att hålla det levande. Inte som medlare i första hand, utan som intermediär där andras engagemang kan kanaliseras genom studieförbundets infrastruktur. Här går det också att läsa engagemanget i ljuset av resonansbegreppet, där demokratiska frågor får kraft genom att de upplevs som angelägna. I det avseendet blir starka värderingar viktiga för hur demokratin hålls levande i handling.

Samtidigt förefaller aktivism vara en kategori som kräver förhandling inom organisationen. En verksamhetsutvecklare beskriver hur begreppet diskuteras i relation till folkbildningens uppdrag:

> *”Vi pratade vi lite, jag och mina kollegor om att ja, men är det inte praktiskt demokratiarbete att vara aktiv, att vara aktivist? Jag tror vi har fallit offer lite för en högervridning som inte är demokratisk alltså. Det finns en tydlig agenda att utmåla att misstänkliggöra människor som vill engagera sig.”*

Begreppet aktivism fungerar här som en aktör i organisatoriska diskussioner där innebörden inte är stabil, utan blir till genom översättningar. I citatet går det att urskilja en uppfattning om att aktivism redan är bunden till en negativ tolkning, ett slags tolkningsföreträde som verksamhetsutvecklaren menar inte är demokratiskt i sig. Hen får en medlande roll i arbetet med att föra in aktivism och demokratisyfte i kollegiala samtal. Här kan man också att urskilja en viss försiktighet kring i vilken utsträckning ett studieförbund vill förknippas med aktivism. Det blir en del av ett översättningsarbete mellan olika sätt att se på demokratiarbete, folkbildningsuppdrag och vad som kan ges status som legitimt engagemang inom ett studieförbund.

Verksamhetsutvecklarna beskriver vidare hur etablerade samarbeten har stabiliserats och att de påverkar hur tid och resurser fördelas i arbetet vilket påverkar vilka initiativ som får utrymme:

> *”Som jag så som jag tolkar kärnan i det vi gör så hamnar mycket av det utanför, men som vi ändå lägger tid på”*

Effekten blir att verksamhetsutveckling riktat till aktivistiska nätverk får stå tillbaka för sedan lång tid tillbaka etablerade samarbeten med exempelvis olika föreningar som ingår i studieförbundets organisatoriska nätverk.

En annan verksamhetsutvecklare beskriver också en tröghet i det egna studieförbundets förändringsbenägenhet:

> *”Det finns någon sorts banal ovilja till förändring. Förändringar behöver ske liksom och då blir ju demokrativillkoret ett viktigt verktyg.”*

I resonemanget får demokrativillkoret en central roll som stöd för förändringsarbete. Samtidigt är dess innebörd inte fast, utan föremål för tolkning och översättning. I intervjuerna återkommer en kritik mot en hållning där demokratiarbetet anses vara tillgodosett genom styrelseutbildningar eller genom en tilltro till att studiecirkeln i sig bär ett demokratiskt värde. En hållning som tycks uppfattas som bekväm och som innehåller för lite av den livskraftighet som demokratin behöver.

5.6 Civil olydnad

I intervjuerna lyfter en av verksamhetsutvecklarna fram civil olydnad som ett sätt att pröva gränserna för demokratisyftet. I de kollegiala diskussioner som återges tycks civil olydnad för många också fungera som en tydlig markör för aktivism. En närmare läsning av materialet ger dock en mer sammansatt bild. För aktivisterna är civil olydnad inte någon självklar del av engagemanget, även om en informant beskriver aktivister som använder sådana metoder som en form av hjältar. Hen beskriver aktivismens roll i att synliggöra missförhållanden och jämför betydelsen av civil olydnad med grävande journalistik:

> *”Så därför är det ju sådan stor och viktig sak att till exempel att journalister finns, alltså grävande journalister, till exempel. Aktivister också som typ uppmärksammar belyser problem och skickar in tips.”*

Civil olydnad får här en funktion genom att väcka uppmärksamhet och dra till sig medialt intresse. Det blir ett sätt att använda redan etablerade offentliga kanaler för att föra fram frågor som man inte vill ska åsidosättas. Det är en sida av aktivism som i den meningen syftar till att omforma hur en fråga uppfattas och förs vidare i andra delar av nätverket. Hos en annan informant förknippas civil olydnad till sabotage och något som främst bekräftar redan etablerade konfliktlinjer utan att förändra hur frågan hanteras. Hen säger:

> *”Jag förstår också deras desperation i det hela, men jag tycker vissa saker går för långt när man använder destruktion”*

Målen helgar inte medlen, kan citatet tolkas som. Metoderna för civil olydnad ger olika effekt på hur ett budskap förankras. För informanten ovan går gränsen vid förstörelse. Andra typer av aktioner genom civil olydnad lyfts samtidigt fram, där exempel med humoristiska inslag som informanterna

har hört om lyfts fram som legitim. Det tycks vara ett begrepp som formas i relation till en moralisk diskussion kring hur handlingar binds till konsekvenser och ansvar. Civil olydnad blir en aktör som får olika betydelse beroende på vilka relationer den äger rum inom och hur det kan kopplas till demokratisk handling.

I verksamhetsutvecklarnas intervjuer återkommer också att frågan behöver hanteras inom organisationen:

> *”Och sen och sen civil olydnad är ju mm jätteintressant, alltså. Jag tror det är en viktig del utav demokratin och sen ja, men hur jag som vi VU ska förhålla oss till det. Det är fortfarande ett samtal, tänker jag så måste föras.”*

5.7 Agens

Med ANT-perspektiv är agens distribuerad och relationell. Den utvecklas i nätverk där olika aktörer ger varandra stadga, som när personliga erfarenheter förs vidare till kollektiva frågor, vardagliga handlingar ges politisk betydelse eller när kulturella uttryck bär frågor mellan olika arenor. Agens blir ett villkor för mobilisering. Några konkreta exempel som lyfts fram här i studien är när aroace-erfarenheter ges kollektiv form inom och utanför en rörelse, när konsumtionsval förs in i ett större nätverk av frågor om resurser och ansvar, när erfarenheter av funktionsnedsättning förs in i beslutsprocesser, eller när samtal och dokumentation gör att perspektiv rör sig vidare mellan politiska och offentliga sammanhang. I alla de fallen får aktivismen verkan genom de relationer där frågor ges räckvidd och förankring. Det är frågor som ger avtryck i nätverket. I några av berättelserna får relationerna också folkbildande effekter där kunskap, kultur och erfarenheter utvecklas, delas och förs vidare i former som bärs av frivilligt deltagande och gemensamt lärande. Folkbildning växer fram i nätverk där människor organiserar sig kring samhällsfrågor, bygger gemenskap och söker sätt att påverka sin omvärld.

6. Diskussion

Utgångspunkten för studien har varit att studieförbunden befinner sig i en legitimitets- och förnyelsekris. Vad som behöver förnyas, och vilken typ av legitimitet som står på spel, tycks utifrån studien hänga nära samman med demokratins levande former. Studien pekar mot att aktivister i progressiva sociala rörelser bär på sådana kvaliteter. De driver frågor, skapar relationer, utvecklar kultur och bygger kunskap kring erfarenheter som upplevs som angelägna och det får en folkbildande effekt. Det ligger därför det nära till hands att tänka att studieförbund i högre grad skulle kunna gå in i samarbeten med till sociala rörelser och dess aktivister eftersom folkbildande verksamhet redan finns där. Här tycks två hinder begränsa möjligheterna. Det ena är att aktivistiska nätverk och studieförbund verkar genom delvis olika nätverkslogiker. Aktivister söker kopplingar, bygger förankring och för frågor vidare mellan olika sammanhang. Studieförbunden bär i högre grad på stabiliserade relationer som ger kontinuitet, resurser och organisatorisk stadga. Det är en viktig styrka, men samma stabilitet kan också göra det svårare att ge utrymme åt nya grupper och andra sätt att organisera engagemang. I ett läge med minskade resurser blir frågan än mer påtaglig, eftersom etablerade samarbeten redan tar tid och uppmärksamhet i anspråk. Samtidigt finns vägar framåt,

som studien visat exempel på, inte minst i en landsbygdskontext, där lokaler och digital infrastruktur kan få stor betydelse för att stärka de aktivistiska nätverk som vill finnas där.

Ett annat hinder som studien aktualiserar rör hur demokrati och aktivism ges innebörd inom studieförbunden. Det handlar om begrepp som inte är stabila, utan behöver tolkas och förhandlas i relation till verksamheten, dess historiska förankring och det samtida demokratisyftet. Där finns en osäkerhet, men också en öppning. När betydelserna inte är givna uppstår ett utrymme att pröva hur demokrati, aktivism och civil olydnad ska avgränsas, och vilka former av engagemang som ges plats inom verksamheterna. Det är också en fråga för vidare forskning. Ett sådant arbete skulle kunna undersöka hur verksamhetsutvecklare uppfattar folkbildningens demokratisyfte och hur deras tolkningar förhåller sig till aktivism. Det skulle kunna ge ytterligare fördjupning åt de frågor som studien har öppnat.

Studien bygger på ett begränsat antal intervjuer och ger inte underlag för generella slutsatser. Men den pekar mot att studieförbundens framtida relevans är knuten till deras förmåga att gå in i relation till de sammanhang där demokratin hålls levande. Om det som i första hand behöver förnyas är demokratin, och om effekten av sociala rörelsers arbete i flera fall blir folkbildning, ligger en viktig uppgift i att känna igen och ta på allvar de processer som redan pågår. Kanske gäller frågan till sist hur hårt studieförbunden behöver hålla sina etablerade relationer, och om ett något större utrymme för lösare kopplingar också skulle kunna ge plats åt nya samarbeten och en vidare öppenhet för resonans.

Referenser

Adolfsson, M. (2024). *Place and youth political action: How place shapes political action in rural Sweden*. *YOUNG, 32*(2), 125–141. https://doi.org/10.1177/11033088231218844

Ahn, S. (2020) Aktör-nätverksteori. I Fejes, A. och Thornberg, R. (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. Upplaga 3. Liber.

Björck, C., Brustad, L., & Söderman, J. (2018). FATTA!-En företagsliknande förening och Facebook-rörelse med folkupplysande ambition. *Utbildning & Demokrati–tidskrift för didaktik och utbildningspolitk, 27(1), 61-80.*

Bryman, A. (2016) Samhällsvetenskapliga metoder, upplaga 3. Liber

Della Porta, D. (Ed.). (2009). *Democracy in social movements*. Springer.

Eyerman, R., & Jamison, A. (2006). *Sociala rörelser i en ny tid*. Studentlitteratur.

Folkbildningsrådet. (2024). *Folkbildningsrådets omvärldsanalys.* https://www.folkbildningsradet.se/media/s1and0uy/omvarldsanalys_webb.pdf

Folkbildningsrådet. (2024). *Folkbildning i landsbygder: Om folkbildningens betydelser för människor och lokalsamhällen i svenska landsbygder*. Folkbildningsrådet.

Folkbildningsrådet. (2025) *Nedskärningarnas konsekvenser*. https://folkbildningsradet.se/om-oss/publikationer-och-remissvar/rapporter/rapporter-2025/nedskarningarnas-konsekvenser/

Folkbildningsrådet. (2024). *Statsbidrag till verksamhet i studieförbunden: Villkor och fördelning*. https://folkbildningsradet.se/media/hbkgmu3f/statsbidrag-till-verksamhet-i-studieforbunden-villkor-och-fordelning.pdf

Föreningen för folkbildningsforskning (2024). Den omdebatterade folkbildningen: Sju texter om folkbildningen i samhällsdebatten. https://www.folkbildningsforskning.se

Föreningen för folkbildningsforskning (2025). Folkbildningen som mobiliserande kraft. https://www.folkbildningsforskning.se

Gyllenberg, S. (2015). *Folkbildning : 'En rörelse av idéer' i en röra av ideologier* (självständigt arbete på avancerad nivå)

Hoggan-Kloubert, T., Brandi, U., Hodge, S., Milana, M., & Howard Morris, T. (2024). Social movements and lifelong learning – learning for change or learning for democracy? *International Journal of*

Lifelong Education, *43*(5), 467–472. https://doi.org/10.1080/02601370.2024.2392418

Jämte, J., Lundstedt, M., & Wennerhag, M. (2025). *Sociala rörelser i Sverige*. Studentlitteratur.

Larsson, Staffan (2013): En folkbildningsdidaktik för mobilisering? I Lisbeth Eriksson; Staffan Larsson; Martin Lundberg & Henrik Nordvall, red: *Folkbildning för förändring: Dilemman i politiskt mobiliserande didaktik,* s 5-10. Linköping: University Electronic Press.

Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford University Press.

Malm, T., Andersson, S., Schoug, A., Avby, G., & Bennerstedt, U. (2026). *Organisationspedagogik: teorier, begrepp och forskningsexempel.* Studentlitteratur AB.

Olovsdotter Lööv, A. Haj Brade, L. & Sjöstedt A. (Red.), Aktivism: En antologi om arbete för social och politisk förändring. Mittuniversitetet.

Ranstorp, M. (2022, september 4). Folkbildningen ruttnar inifrån och måste göras om. Svenska Dagbladet. https://www.svd.se/a/zE5455/folkbildningen-ruttnar-inifran-och-maste-goras-om

Regeringskansliet. (2019, 24 september). *Svensk folkbildning – hur och varför?* https://www.regeringen.se/artiklar/2019/09/svensk-folkbildning--hur-och-varfor/
Rosa, H. (2019). *Resonance: A sociology of our relationship to the world* (J. C. Wagner, Trans.). Polity Press.

Sernhede, O. Rosales, R. & Söderman, J (2019) *När betongen rätar sin rygg. Ortenrörelsen och folkbildningens renässans*. Daidalos

SOU 2024:42

Statskontoret. (2018). *En folkbildning i tiden* (Rapport 2018:18).
https://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/publikationer-2018/en-folkbildning-i-tiden/

Studieförbunden https://studieforbunden.se/om-oss/

Utbildningsdepartementet. (2024). Bildning, utbildning och delaktighet:
Folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42).
https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2024/06/sou-202442/

Vetenskapsrådet. (2014). *God forskningssed*.

Wennerhag, M., & Uba, K. (2025). Sociala rörelser och protester i Sverige i siffror. I J. Jämte, M. Lundstedt, & M. Wennerhag (Red.), *Sociala rörelser i Sverige (s. 39 – 65).* Studentlitteratur.

Bilaga 1

Intervjuguide

Semistrukturerad intervjuguide

Målgrupp: Aktivister och verksamhetsutvecklare inom studieförbund

Syfte: Utforska informanternas syn på demokrati, aktivism och begrepp som kunskap och kultur utifrån deras roller och erfarenheter.

1. Inledning

- Kort presentation av intervjuns syfte
- Fråga om samtycke till att spela in (om relevant)
- Bekräfta anonymitet och hur materialet kommer användas

2. Bakgrund och roll

- Kan du berätta lite om dig själv och din roll i [organisationen/verksamheten]?
- Hur kom du in i det här arbetet eller engagemanget?
- Vad innebär din roll i praktiken, i vardagen?

3. Demokratisyn

- Hur skulle du beskriva demokrati?
- Vad innebär demokrati för dig i din roll som [aktivist/verksamhetsutvecklare]?
- Upplever du att synen på demokrati skiljer sig inom den organisation du verkar i?
- Hur märks demokratin i det praktiska arbetet i studieförbundet/en ni gör?

4. Aktivism

- Vad betyder begreppet *aktivism* för dig?
- Hur ser du på relationen mellan aktivism och demokrati?
- På vilka sätt arbetar ni/du aktivistiskt – om du alls skulle använda det begreppet?
- Uppfattas aktivism som något positivt eller problematiskt inom din organisation/verksamhet?
- Har aktivism förändrats över tid inom ditt fält?

5. Kunskap och kunskapande

- Hur skulle du beskriva vad *kunskap* är?

- Vad innebär *kunskapande* för dig i ditt arbete/engagemang?
- Vad är viktigt när det gäller att skapa eller förmedla kunskap i en demokratisk kontext?
- Hur ser du på förhållandet mellan folkbildning och aktivism?
- Finns det någon skillnad på vilken kunskap som "räknas" inom organisationen eller samhället?

6. Kultur och kulturella aktiviteter

- Hur definierar du *kultur* i din verksamhet?
- Vilken roll spelar kulturella aktiviteter i ert demokratiska arbete?
- Kan du ge exempel på hur ni använder kultur som verktyg för förändring eller samtal?
- Hur ser du på relationen mellan kultur och aktivism?
- Vilka uttryck eller aktiviteter uppmuntras – och vilka får kanske mindre plats?

7. Avslutande frågor och reflektion

- Finns det något du tycker att jag har missat att fråga om?
- Är det något du vill lägga till eller utveckla?
- Har din syn på något av det vi pratat om förändrats under din tid i din roll?

Bilaga 2

Informationsbrev till deltagare i studie om aktivism inom folkbildningen

Hej!

Jag heter Frida Olsson och genomför en studie om hur studieförbunden kan fungera som möjliggörare för aktivism och på vilket sätt aktivism tar form inom folkbildningen. Studien riktar sig till både aktivister och verksamhetsutvecklare inom studieförbund, och syftar till att öka förståelsen för de olika former och uttryck för aktivism som sker inom denna viktiga verksamhet.

Din medverkan i studien innebär att du blir intervjuad om dina erfarenheter och uppfattningar kring aktivism i studieförbunden. Intervjun tar cirka 90 min och kommer att spelas in för att underlätta analysen. Alla svar behandlas anonymt och konfidentiellt, och du kan när som helst avbryta din medverkan utan att behöva motivera detta.

Resultatet av studien kommer att användas för att bidra till kunskapen om folkbildningens roll i samhällsengagemang och aktivism. Om du har några frågor om studien kan du kontakta mig på frida.olsson@sv.se eller 0708-74 54 27.

Studien kommer också att vara underlag för en masteruppsats inom utbildningsvetenskap vid Kristianstad Högskola.

Tack för att du överväger att delta!

Med vänliga hälsningar,
Frida Olsson
SV Skåneland och Föreningen för folkbildningsforskning

Jag har fått information om studien som syftar till att undersöka hur studieförbunden möjliggör aktivism och vilka former av aktivism som förekommer inom folkbildningen. Jag förstår att min medverkan innebär en intervju om mina erfarenheter och synpunkter inom detta område.

Jag har förstått att:

- Min medverkan är frivillig och jag kan när som helst avbryta utan att ange någon orsak.
- Intervjun kommer att spelas in för att underlätta analys, men att inspelningen och mina uppgifter hanteras konfidentiellt.
- Alla personuppgifter anonymiseras i rapporteringen så att jag inte kan identifieras.
- Resultaten används endast i forskningssyfte.

Jag samtycker härmed till att delta i studien.

Namn: _____

Datum: _____

Underskrift: _____

Föreningen för Folkbildningsforskning
Frida Olsson
Läsåret 2025- 2026
Handledare: Johan Söderman

Nätverk för förnyelse

En ANT-inspirerad studie om mötet mellan aktivism och studieförbund

Innehåll

Tack 2

Sammanfattning 2

1. Inledning 3

1.1 Syfte och frågeställningar 4

2. Tidigare forskning: Om sociala rörelser 4

2.1 Om sociala rörelsers förnyelsekraft 5

2.2 Landsbygdsperspektivet 5

3. Teoretiskt ramverk 6

3.1 ANT: Agens, medlare och intermediärer och översättning 6

3.2 Resonans 7

3.3 Definition aktivism 8

4. Metod och urval 8

4.1 Kvalitativ forskningsansats 8

4.2 Urval och deltagare 8

4.3 Forskarposition och reflexivitet 9

4.4 Datainsamling 9

4.5 Användning av AI i arbetsprocessen 9

4.6 Forskningsetiska överväganden 9

4.7 Analysmetod 10

5. Resultat och analys 11

5.1 Aktivistperspektivet 11

5.2 Engagemang, gemenskap och vägar in i aktivism 12

5.3 Folkbildande platser för mobilisering 13

5.4 Folkbildning, kulturproduktion och organisatoriska villkor 14

5.5 Verksamhetsutvecklarperspektivet 15

5.6 Civil olydnad 16

5.7 Agens 17

6. Diskussion 17

Referenser 19

Bilaga 1, Intervjuguide

Bilaga 2, Samtyckeshandling

Tack

Jag vill rikta ett varmt tack till Föreningen för folkbildningsforskning som möjliggjort den här studien inom ramen för praktiknära forskning. Att som verksam inom folkbildningen få lyfta blicken och betrakta det egna arbetet ur nya perspektiv har varit mycket givande. Det har gett mig tillfälle att fördjupa mina frågor och pröva dem i ett vidare sammanhang. Jag vill också tacka till min handledare, Johan Söderman vid Göteborgs Universitet, för generös och kunnig vägledning under arbetets gång. Våra samtal har varit mycket värdefulla där kritiska frågor och teoretiska perspektiv på aktivism och folkbildning har fördjupat min förståelse av ämnet. Tack för ett uppmuntrande och kreativt förhållningssätt som har varit betydelsefullt genom hela processen.

Sammanfattning

Studien undersöker hur förutsättningar för förnyelse kan tolkas i mötet mellan studieförbund och samtida aktivistiska rörelser, med fokus på aktivismens drivkrafter, landsbygdens villkor och relationen till folkbildningens demokratisyfte. Materialet bygger på fem semistrukturerade intervjuer med tre aktivister och två verksamhetsutvecklare inom studieförbund. Analysen har genomförts med inspiration från Actor–Network Theory (ANT) och med stöd i begreppen agens, medlare, intermediär och översättning. Därtill används Hartmut Rosas resonansbegrepp för att belysa aktivismens drivkrafter.

Studien lyfter fram aktivism och sociala rörelser som folkbildande miljöer där kunskap, kultur, identitet och samhällsengagemang utvecklas. Samtidigt pekar resultaten mot att studieförbund och aktivistiska rörelser verkar utifrån olika nätverkslogiker. Trots ett intresse för samverkan begränsas utrymmet av studieförbundens etablerade arbetsformer. Studien pekar också mot att begrepp som aktivism och civil olydnad påverkar hur demokrati tolkas inom organisationen och hur gränserna för legitimt engagemang dras. I landsbygdskontext får geografiska avstånd, begränsad tillgång till mötesplatser och lokala infrastrukturer särskild betydelse för hur aktivism organiseras där studieförbund kan ha en betydande roll. Studien diskuterar frågan om studieförbundens förnyelse i relation till folkbildningens demokratisyfte och till de folkbildande former som tar form även utanför etablerade institutioner.

Nyckelord: folkbildning, aktivism, studieförbund, sociala rörelser, demokrati, landsbygd, ANT, resonans.

1. Inledning

Studieförbunden befinner sig i en legitimitets- och förnyelsediskussion. Frågan om hur folkbildningsrelevans skapas i dagens samhälle är högaktuell. I den offentliga debatten har studieförbundens verksamhet ifrågasatts, där olika problemområden lyfts fram (Föreningen för folkbildningsforskning, 2024; Ranstorp, 2022; SOU 2024:42). Återkommande invändningar rör stagnation, begränsad förnyelse och en tendens till social homogenitet bland deltagare. Det kan anses vara problematiskt ut ett demokratiskt perspektiv, eftersom demokratiska processer förutsätter mångfald och möten mellan skilda erfarenheter. Dessutom utgör demokrati en del av syftet med statens finansiering av folkbildningen. I den diskussionen lyfts behovet av att bredda deltagandet, nå personer utanför etablerade föreningsformer och utveckla arbetssätt genom att verka inom nya områden (Statskontoret, 2018; SOU 2024:42; Folkbildningsrådet, 2024).

Att studieförbunden får en bild av att vara en slags civilsamhällesförvaltare är en kritik som inte står oemotsagd utan att också folkbildningens pluralism, förankring i civilsamhället och arena för deltagardrivet lärande framhålls (Folkbildningsrådet, 2022; Studieförbunden, #ViMåstePrata). Samtidigt befinner sig folkbildningen i omorganisering där innevarande mandatperiods nedskärningar av folkbildningen lett till minskad närvaro framför allt i landsbygden (Folkbildningsrådet, 2025). Det medför en ökad risk att begränsa tillgången till bildning och demokratiska arenor i områden där sådana resurser redan är knappa. Ett ökat ifrågasättande av verksamhetens samhällsnytta i kombination med minskad närvaro väcker frågor i förnyelsekrisen om vad det är som egentligen behöver revitaliseras? Min utgångspunkt i den här studien är att svar på den frågan kan sökas i relationen mellan studieförbunden som institutioner och samtida aktivistiska rörelser. En ståndpunkt som tar avstamp i den historiska båge som sträcker sig över det senaste seklet, där folkbildningen både har format och formats i samspel med sociala rörelser där aktivism har haft betydelse för att driva på samhällsförändringar.

Aktivism kan här ses som ett sätt att praktisera demokrati, att använda sin röst för att påverka samhället utifrån en kritik av rådande normer och maktstrukturer. Den synliggör frågor som upplevs angelägna i samtiden och bidrar till mobilisering i frågor som rör lagstiftning och levnadsvillkor (Jämte, Lundstedt och Wennerhag, 2024). Aktivism och sociala rörelser är nära sammanlänkade; aktivism är ett sätt att skapa sociala rörelser och aktivister kan sägas företräda sociala rörelser. Jag kommer därför att använda båda begreppen i den här studien. Det ska också understrykas att all aktivism inte är relevant för studieförbundens verksamheter. Vissa former av kan vara mer förenliga med studieförbundens uppdrag och organisatoriska ramar än andra.

Den här rapporten bygger på praktiknära studier som jag har genomfört i min roll som verksamhetsutvecklare. En stor del av mitt arbete sker på landsbygden, där aktivism ur ett landsbygdsperspektiv är mindre utforskad än rörelser i urbana miljöer. Mot bakgrund av att landsbygden tycks drabbas av nedskärningar vill jag undersöka hur aktivism tar sig uttryck där och hur demokratin hålls levande i de sammanhangen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur förutsättningar för förnyelse kan förstås i mötet mellan studieförbund och samtida aktivistiska rörelser, med fokus på aktivismens drivkrafter, landsbygdens villkor och relationen till folkbildningens demokratisyfte.

- Hur beskriver aktivister och verksamhetsutvecklare aktivismens drivkrafter och uttrycksformer?
- Hur tar aktivism form i landsbygdskontexter, och vilka villkor får betydelse där?
- Hur beskrivs relationen mellan studieförbund och aktivistiska rörelser, och vilka möjligheter och hinder för förnyelse aktualiseras i det mötet?

2. Tidigare forskning: Om sociala rörelser

Folkbildningen kan beskrivas som nära knuten till mobilisering och samhällsförändring genom tiderna. Folkupplysning har i det sammanhanget haft en viktig roll genom att förmedla kunskap om samhällsförhållanden, orättvisor och dominerande föreställningar, men också genom att bidra till andra sätt att tänka om hur samhället kan ordnas (Larsson, 2013). Studieförbundens roll som folkbildningsaktör formades under decennierna kring förra sekelskiftet där initiativ togs till organiserad bildningsverksamhet inom rörelser som arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och väckelserörelsen (Gyllenberg, 2015; Jämte & Wennerhag, 2024). Man arrangerade föreläsningar och möten, men samlades också i studiecirklar, som blev ett forum för gemensamt lärande och samhällsengagemang. I sitt historiska sammanhang kan dessa läroformer närmast betraktas som en form av aktivistisk praktik: dels genom att man skapa egna plattformar för kunskap och samhällsinflytande, dels genom sina arbetsformer som utmanade traditionell förmedlingspedagogik (Malm och Schoung, 2026).

Att bilda rörelser kräver kunskap om vad som gör att människor mobiliserar sig i syfte att påverka politiska beslut eller att förändra normer och attityder, utmana rådande tolkningsföreträden och maktförhållanden genom att formulera alternativ. Här har Larsson (2013) formulerat begreppet *mobiliseringsdidaktik* för att beskriva läroprocesser som är inriktat på förändring av levnadsvillkor och samhällsordningar, där folkbildningens former är och har varit betydande. Folkbildning kan ses som en form av deltagarbaserat lärande som förekommer i många olika sociala rörelser, oavsett om de verkar inom etablerade institutionella former, som studieförbund och folkhögskolor, eller utanför dem. Sociala rörelser kan vara heterogena och ibland även motstridiga även om de ansluter sig till samma sakfråga. Huvudmålet blir överordnat i strävan mot att vinna gehör i samhället för sitt engagemang. Det gör att sociala rörelser också blir mer transformativa än formellt organiserade medlemsorganisationer (Tilly, 1979).

Som aktörer på den politiska arenan har sociala rörelser under 1900-talet senare hälft fått en alltmer framträdande roll. Jämte, Wennerhag och Uba (2025) beskriver hur samhällsengagemang i högre grad kanaliseras genom rörelser och nätverk, medan deltagandet i partipolitiken har minskat. Samtidigt förändras det politiska landskapet kontinuerligt och rörelser växer fram i vågor. Mobilisering tilltar kring frågor som får hög aktualitet och samlar brett engagemang, för att senare avta när frågorna får genomslag, möter repression eller övergår i mer organiserade former. Som

tidigare nämnt har flera av studieförbunden haft en sådan utveckling, där rörelsebaserat engagemang successivt blivit en del av ett institutionaliserat civilsamhälle. Det har också inneburit att relationen mellan folkbildning och rörelsearbete har förändrats över tid, där studieförbundens utveckling bidrog till en tydligare åtskillnad mellan en rörelse och dess studieverksamhet allteftersom den formaliserades (Larsson, 2013).

2.1 Om sociala rörelsers förnyelsekraft

Sociologen Della Porta (2009) beskriver sociala rörelser som mer än endast protestaktörer i konflikt med maktföreträdare och normgivare. I hennes analys av rörelser runt om i världen, framstår de också som möjliga källor till demokratisk förnyelse i ett läge där den representativa demokratins legitimitet ifrågasätts. Progressiva sociala rörelser kan, enligt Della Porta, bidra till att utveckla deltagande och deliberativa former av demokrati genom att skapa rum för kollektiv mobilisering och politisk innovation. De fungerar också som lärandemiljöer, där erfarenheter bearbetas, nya perspektiv formuleras och alternativa sätt att organisera deltagande och inflytande prövas. Hon framhåller dock att sociala rörelser i sig inte leder till ökad demokratisk legitimitet, utan att de under vissa villkor kan bidra till att förnya demokratin och ge nytt innehåll åt dess löften om frihet och jämlikhet. Det beror på hur rörelsen arbetar, vilka relationer den har till sin omgivning och vilka demokratiska former den själv utvecklar (Della Porta, 2009). Eyerman och Jamison (2006) beskrivit sociala rörelser i termer av fenomen som rymmer ett kreativt och experimentellt arbete där nya former för gemenskap, möten och kunskapsutveckling växer fram. Rörelser kan i det avseendet ses som kollektivt intellektuella miljöer, där kunskap produceras och cirkulerar genom forskning, föreläsningar, litteratur, artiklar och offentliga samtal. Det är aktiviteter som är identitetsformande och som utvecklas av gemensamma tolkningar av samhällsförhållanden. Ett närliggande resonemang finns hos Hoggan-Kloubert m.fl. (2024), som skriver om sociala rörelsers betydelse för livslångt lärande, samhällsengagemang och demokrati. De beskriver rörelser som betydelsefulla platser för lärande, där kunskap utvecklas, delas och omsätts i handling genom organisering och mobilisering. Rörelser blir i deras framställning sammanhang där människor *lär* sig att delta i samhällslivet, formulera anspråk och ingripa i gemensamma angelägenheter.

En vanlig uppfattning av aktivism och dess sociala rörelser är att de agerar i protest och kravställan i snäv mening, med civil olydnad som främsta metod. Men bilden tycks vara vidare än så. Aktivism utvecklar också handlingsrepertoarer där språk, symboler, berättelser och estetiska uttryck får betydelse för hur erfarenheter formuleras och ges mening. I forskning om mobilisering har kultur beskrivits som en del av rörelsers kunskapsprocesser och gemensamma orientering. Eyerman och Jamison (2006) lyfter musikens roll i rörelsers kunskaps- och identitetsarbete. Sernhede, Rosales och Söderman (2019) beskriver på liknande sätt hur rap, poetry slam och andra estetiska uttryck kan fungera som sätt att formulera erfarenheter, skapa igenkänning och samla människor kring gemensamma frågor. Estetiska uttryck kan också bidra till att erfarenheter blir möjliga att uppfatta och bearbeta på andra sätt än genom mer analytiska eller begreppsliga former. Här finns en koppling till folkbildningens kulturdimension, där lärande och kulturellt arbete länge har varit nära förbundna med varandra (Larsson, 2013).

2.2 Landsbygdsperspektivet

Sociala rörelser och aktivism på landsbygden formas både av de specifika frågor som engagerar människor och av de villkor som präglar platsen. Nyberg (2022) beskriver hur sociala rörelser under

2000-talet fått en större betydelse i sammanhang där den offentliga välfärdens tjänster dras in och offentlig service försvinner växer mobilisering kring frågor som nedläggningar av skolor, vårdcentraler och annan samhällsservice. I Adolfssons (2024) studie av ungas aktivism på landsbygden används gör-det-själv-strategier för att skapa mötesplatser och aktiviteter när offentliga aktörer inte tillgodoser lokala behov. Engagemanget ligger vardagslivet och sker i fysiska lokala nätverk utifrån en gemensam omsorg om den egna platsen. Sernhede, Rosales och Söderman (2019) använder begreppet *platsism* för att beskriva hur geografiska platser kan ligga till grund för social kategorisering. I en landsbygdskontext kan begreppet belysa hur avståndet till städer kan förknippas med lägre status och negativa föreställningar. Aktivism kan i det sammanhanget fungera som ett sätt att återerövra platsens värde och formulera alternativa berättelser om landsbygden, där handlingskraft, gemenskap och förändringsarbete får utgöra narrativet. Att vara aktivist på landsbygden med fokus på andra frågor än landsbygdsutveckling innebär samtidigt särskilda villkor. Engagemang i frågor som man på orten är få om, hittar andra vägar, där digitala plattformar får förmodas har stor betydelse vilket påverkar vilka handlingsutrymmen som finns.

3. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket för studien tar sin utgångspunkt i två sociologiska perspektiv; Actor Network Theory (ANT) enligt Latour (2005) tillsammans med Rosas resonansbegrepp (2019). Båda perspektiven riktar uppmärksamheten mot det som sker i relationer och mellanrum och beskriver världen som pågående, samtidiga rörelser och som därför inte fullt ut låter sig kontrolleras. Medan ANT beskriver världen som pågående processer mellan olika aktörer, där både mänskliga och icke-mänskliga element ingår, så ger resonansbegreppet en fördjupad förståelse av relationernas kvalitet. Analysen hämtar teoretisk inspiration från ANT, men gör inte anspråk på att vara en fullödig ANT-analys. På motsvarande sätt används resonansbegreppet med utgångspunkt i Rosas definition, utan att det tillämpas i hela sin teoretiska omfattning.

3.1 ANT: Agens, medlare och intermediärer och översättning

En ANT-inspirerad ansats har sitt fokus på kopplingar genom vilka olika aktörer binds samman. Ur ett ANT-perspektiv avser aktör någon eller något som gör skillnad i det nätverk där det ingår. Det kan handla om människor, men också om dokument, regler, resurser, teknologier och institutionella villkor som bidrar till att forma nätverket. Det är en teoretisk ingång som passar för en studie av studieförbund, där verksamheten bedrivs i samverkan med föreningar, nätverk och andra aktörer i civilsamhället. I ANT blir handling möjlig genom relationer där flera aktörer bidrar till att något sker. Begreppet *agens* används här för att beskriva vad som gör skillnad i ett nätverk. Agens är i det avseendet inte en avgränsad intention eller en egenskap som en aktör bär med sig oberoende av sammanhang, utan blir synlig genom de effekter som uppstår i relationer mellan olika aktörer. En verksamhetsutvecklare kan ha betydelse för hur ett samarbete blir till, men det kan också ett dokument, en policy, en mötesform eller en digital plattform ha, genom att påverka vilka handlingar som blir möjliga och vilka som försvåras. Här finns en utgångspunkt som inbjuder till en symmetrisk analys av nätverk, där man inte på förhand delar upp världen i mänskliga subjekt med vilja och icke-mänskliga objekt som enbart fungerar som redskap. ANT öppnar i stället för en syn på det sociala där även teknik, materialitet och artefakter kan ha betydelse för hur nätverk formas och hålls samman. Det innebär inte att alla aktörer verkar på samma sätt, utan att deras betydelse behöver undersökas

empiriskt. En kopieringsmaskin eller en lokal hos ett studieförbund kan till exempel få betydelse för att en studiecirkel ska kunna genomföras. I ett sådant fall får också materiella villkor betydelse för att folkbildning alls ska kunna ta form.

För att analysera hur aktörer verkar i relation till varandra använder Latour (2005) också distinktionen mellan *medlare* och *intermediärer*. En intermediär överför något utan att i någon större utsträckning förändra det. Det som kommer ut motsvarar i huvudsak det som förs in. En medlare omformar däremot det som passerar, vilket innebär att utfallet inte fullt ut kan förutses. Den skillnaden är viktig i analysen av nätverk, eftersom samma aktör i ett sammanhang kan fungera som intermediär och i ett annat som medlare. Det beror på vilken skillnad aktören gör i den relation där den träder in. Ett styrdokument som riktlinjer för demokrativillkoret kan till exempel användas för att återge en etablerad hållning. I ett sådant läge fungerar det mer som en intermediär. Men dokumentet kan också tolkas, vägas mot andra hänsyn och ges ny innebörd i mötet med en konkret situation. Då får det en mer medlande roll. På liknande sätt kan en digital plattform fungera som ett redskap för överföring, men också påverka hur information presenteras, vilka som deltar och hur ett samtal utvecklas. Distinktionen mellan medlare och intermediärer blir därmed ett sätt att undersöka hur olika aktörer bidrar till att stabilisera eller förändra relationer i nätverket. När en medlare förändrar det som passerar vidare i nätverket blir översättning ett viktigt begrepp för att analysera hur den förändringen sker. Hos Latour används begreppet för att analysera hur nätverk byggs, hålls samman och stabiliseras. Begreppet syftar på processer där aktörer försöker knyta andra till ett visst sätt att definiera en fråga, ett problem eller en riktning. Att förklara ett begrepp, precisera vad som avses, använda metaforer eller finna ett språk som skapar kontakt kan ses som former av översättning. I sådana processer förhandlas också betydelser, värderingar och överenskommelser. Översättning sker där det finns handlingsutrymme, alltså där relationer mellan aktörer kan etableras och få stadga. Ett exempel kan vara en studiecirkel som genom ett gemensamt intresse skapar en relation till ett studieförbund.

ANT används här för att analysera hur relationer mellan aktörer byggs upp och får verkan i nätverk. För att också belysa vad som driver aktivism hämtas stöd i Hartmut Rosas resonansbegrepp (2019). Resonans används mer avgränsat, som ett sätt att fånga hur frågor blir angelägna och hur engagemang får kraft och riktning.

3.2 Resonans

Rosa (2019) beskriver resonans som ett sätt att vara i relation till världen där individ och omgivning ingår i ett ömsesidigt svarsförhållande. Något upplevs som angeläget, väcker gensvar och sätter handling i rörelse. Resonansbegreppet används här för att belysa den dimension av aktivism som handlar om vad som drar människor in i ett engagemang och ger det mening. Rosa skiljer mellan olika former av resonans. Horisontell resonans rör relationer mellan människor. Diagonal resonans gäller relationer till aktiviteter som arbete, lärande eller skapande. Vertikal resonans avser relationer till något som upplevs som större än en själv, till exempel natur, konst eller andlighet. För att fördjupa resonemanget använder Rosa också filosofen Charles Taylors distinktion mellan starka och svaga värderingar. Starka värderingar rör sådant som upplevs ha djup betydelse, som moraliska övertygelser, relationers värde eller strävan efter mening. Svaga värderingar rör i högre grad effektivitet, bekvämlighet och nytta. Människor orienterar sig i vardagen efter båda formerna av

värderingar. Distinktionen handlar därför inte om att den ena typen helt ersätter den andra, utan om vilken tyngd de får i hur frågor bedöms och handling ges riktning. När handlingar orienteras mot starka värderingar ökar förutsättningarna för resonans, eftersom erfarenheter binds till något som upplevs som angeläget. När svaga värderingar får större tyngd riskerar relationen till världen att bli mer instrumentell och världen blir stum vilket Rosa menar kan leda till en känsla av alienation.

3.3 Definition aktivism

Mot bakgrund av ovan beskrivna teoretiska inramning och redogörelse för tidigare forskning kan aktivism förstås som en praktik där kunskap, kultur och identitet formas inom sociala rörelser. Den uppstår i nätverk av relationer mellan olika aktörer, där både människor och materiella villkor har betydelse. Genom relationerna sker översättningar där idéer och intressen formas och förändras. Aktivism kan också ses som en resonansskapande praktik, där starka värderingar leder engagemang, mening och viljeriktning.

4. Metod och urval

4.1 Kvalitativ forskningsansats

Studien bygger på en kvalitativ forskningsansats med semistrukturerade intervjuer. Metoden valdes för att undersöka hur verksamhetsutvecklare inom studieförbund och aktivister från olika sociala rörelser resonerar kring aktivism och folkbildningens demokratisyfte. Intervjuerna utgick från en tematisk intervjuguide och gav deltagarna utrymme att utveckla sina resonemang. Guiden fungerade som stöd för samtalen, samtidigt som deltagarna gavs utrymme att utveckla sina resonemang och lyfta frågor de ansåg relevanta (Bryman, 2016). Följdfrågor formulerades utifrån svaren och varierade därför mellan intervjuerna (se bilaga 1). Analysen har inspirerats av Actor–Network Theory (ANT). Analysen utgår från deltagarnas beskrivningar av relationer mellan människor, organisationer, dokument, begrepp och andra aktörer. Fokus ligger på vilka aktörer som nämns, vilka roller de tillskrivs och vilka konsekvenser som kopplas till deras handlingar. Med stöd i Ahn (2020) har analysen följt tre frågor: *vilka aktörer som identifieras, vad de gör och vilka effekter uppstår i relationerna mellan dem?* Utöver det har även Rosas (2017) resonansbegrepp lästs in i analysen av intervjumaterialet.

4.2 Urval och deltagare

Studien omfattar fem informanter: tre aktivister och två verksamhetsutvecklare inom studieförbund. Urvalet genomfördes som ett riktat urval där deltagarna rekryterades genom yrkesmässiga nätverk inom folkbildningssektorn. Aktivisterna representerar hbtqi-, klimat- och miljörörelsen samt funktionsrättsrörelsen. Samtliga har erfarenhet av samarbete med studieförbund. Två av aktivisterna har erfarenheter från landsbygdsmiljöer, medan funktionsrättsaktivisten huvudsakligen verkar i en urban kontext. Perspektivet bedömdes som relevant eftersom funktionsrätt är ett prioriterat område inom flera studieförbund. De två verksamhetsutvecklarna representerar olika erfarenheter av samarbete med aktivister. Den ena uttrycker en ambition att utveckla sådana samarbeten, medan den andra redan arbetar i etablerade samverkansformer. Avsikten har inte varit att kunna dra några generella slutsatser, utan att undersöka hur deltagarna beskriver och tolkar relationen mellan

folkbildning och aktivism. Samtliga deltagare anonymiserades. Namn på personer, orter och organisationer har utelämnats eller ersatts med benämningar som minskar möjligheten till identifiering.

4.3 Forskarposition och reflexivitet

I linje med Latour (2005) betraktas forskaren som en del av de relationer genom vilka kunskap produceras. Studien kan på det viset också ses som ett bidrag till de pågående diskussioner som förs inom folkbildningsfältet. Min yrkesroll som verksamhetsutvecklare inom studieförbund har varit utgångspunkten för studiens praktiknära genomförande med kännedom om organisatoriska sammanhang, arbetsformer och begrepp som aktualiserades under intervjuerna. Relationen till fältet underlättade även kontakten med deltagarna. Den egna positionen kan samtidigt påverka vilka frågor som ställs, hur svar tolkas och vad som ges betydelse i materialet. I analysen har jag därför återkommande reflekterat kring egna antaganden, den egna rollen i intervjusituationen och relationen till materialet. Intervjuerna har lästs flera gånger och tolkningar har prövats mot alternativa läsningar

4.4 Datainsamling

Intervjuerna genomfördes under hösten 2025 och våren 2026. Samtalen skedde digitalt och varade mellan 60 och 75 minuter. Samtliga intervjuer spelades in efter deltagarnas samtycke och transkriberades i nära anslutning till intervjutillfällena.

AI användes som stöd i transkriberingsarbetet. Transkriptionerna granskades därefter manuellt och korrigerades vid behov.

Intervjuguiden omfattade följande teman:

- Perspektiv på demokrati
- Perspektiv på aktivism
- Om synliggörande
- Om ”kunskapande”

I intervjuerna med verksamhetsutvecklarna fick även folkbildning och studieförbundens roll utrymme. Intervjuerna utformades som samtal där deltagarna gavs möjlighet att utveckla sina resonemang och ge exempel från egna erfarenheter.

4.5 Användning av AI i arbetsprocessen

AI har använts som stöd för transkribering, ordbehandling och textbearbetning, exempelvis för att pröva disposition, språk och samband mellan rapportens olika delar. Ansvar för analys, tolkning och slutlig text ligger hos författaren.

4.6 Forskningsetiska överväganden

Studien har genomförts i enlighet med Vetenskapsrådets *God forskningssed* (2024) och de forskningsetiska principerna om information, samtycke, konfidentialitet och frivillighet. Deltagarna informerades om studiens syfte, hur materialet skulle användas och möjligheten att avbryta sitt

deltagande utan närmare förklaring. Samtycke inhämtades skriftligt före eller i samband med intervjuerna. Intervjumaterialet hanterades med hänsyn till deltagarnas integritet. Inspelningar lagrades på lösenordsskyddad dator med säkerhetskopia på USB-minne. I samband med intervjuerna gav deltagarna tillstånd till AI-stödd transkribering. Filerna raderades från Teams efter genomförda intervjuer. Identifierbara uppgifter avlägsnades i samband med genomgång och korrigering av transkriptionerna. Frågor om anonymitet, integritet och relationen till deltagarna beaktats under hela forskningsprocessen.

Eftersom materialet efterhand visade sig vara möjligt att också utveckla inom ramen för en uppsats på avancerad nivå, lades en rad till i samtyckesinformationen för de senare intervjuerna där det framgår även att materialet kan komma att användas i en framtida masteruppsats vid Högskolan i Kristianstad (se bilaga 2).

4.7 Analysmetod

Analysen genomfördes med inspiration från Actor–Network Theory och med stöd i begreppen agens, medlare och intermediär och översättning (Latour, 2005). Begreppen användes som analytiska redskap för att undersöka hur deltagarna beskrev relationer mellan aktivism, verksamhetsutveckling, demokrativillkor och folkbildningens demokratiuppdrag. Analysarbetet inleddes med genomläsning av intervjuerna i sin helhet. Materialet kodades därefter utifrån återkommande beskrivningar, begrepp och bedömningar. Koderna användes som underlag för en vidare analys av vilka aktörer som gavs betydelse, hur relationer beskrevs och vilka konsekvenser som kopplades till olika former av samverkan och gränsdragning. I analysen behandlades både mänskliga och icke-mänskliga aktörer som betydelsefulla. Exempel är verksamhetsutvecklare, aktivister, demokrativillkor, folkbildning, programblad och administrativa system.

VU1	**Tolkning**	**Grovkod**	**ANT-tolkning**
Sen tycker jag att det är jätte jättehäftigt med personer som engagerar sig i sig och vill underlätta det.	Aktivism som brett vardagsengagemang, inte nödvändigtvis partipolitik	AKT, MED	Översättning av aktivism Medlare
A1			
För mig är de typ som hjältar som är lika viktiga som grävande journalister och så du vet, som kan avslöja när något är helt galet.	Aktivister som ägnar sig åt civil olydnad och lagbrott behövs i samhället för att avslöja t.ex. dålig djurhållning.	AKT, MED	Aktivisters medlarfunktion som påverkar nätverket genom avslöjanden. Koppling media.

5. Resultat och analys

5.1 Aktivistperspektivet

I intervjuerna används aktivism som ingång till samtal om engagemang, demokrati, att göra sig synlig och att dela kunskap. Begreppet ges olika innebörd beroende på sammanhang och erfarenheter. I intervjumaterialet rör sig beskrivningarna mellan civil olydnad - ibland formulerad i termer av ”hjältar”, till aktivism praktiserat i vardagliga handlingar. Gemensamt i materialet är att aktivism tar form kring upplevda orättvisor och en vilja att påverka normer och maktförhållanden. För hbtqi-aktivisten knyts aktivism till arbete med att uppmärksamma erfarenheter som uppfattas få begränsat utrymme inom den egna rörelsen, i det här fallet aroace-personers erfarenheter:

> *”Min aktivism är väldigt mycket om HBTQ, specifikt dom som inte har blivit upplyft lika mycket inom HBTQ”*

Här handlar engagemanget om vilka erfarenheter som ges utrymme inom en etablerad rörelse, men också om synlighet utanför rörelsen för personer som inte känner till olika identiteter och grupperingar inom HBTQi-sammanhang. Aktivism kopplad till aroace-erfarenheter blir ett sätt att utmana normer kring relationer och sexualitet. I intervjun med hbtqi-aktivisten framgår hur romantik utgör en norm för partnerskap, men där aroace-personer ser andra värden som ligger på ett djupare plan där ” vänskap kan vara lika stark, bara annorlunda”. Informanten berättar om hur egna personliga erfarenheter omsätts till bland annat konst och poesi som delas med andra.

För klimat- och miljöaktivisten knyts aktivism till ett vardagligt förhållningssätt till en hållbar livsstil, där ett exempel är konsumtionsmiljöer och kritik av ekonomiska drivkrafter:

> *”Man stressas att köpa mer som man egentligen inte behöver. Köp tre betala för två, just nu idag så är det 25%, sådana här saker är ju de facto manipulation av mänskor.”*

Av citatet går det att läsa hur köpkampanjer beskrivs som något som formar människors beteenden i riktning mot överkonsumtion, där det blir ”enkelt att med ett klick köpa varor från andra sidan världen”. Underförstått knyts det också till en kritik av den resursförbrukning och de ekologiska konsekvenser som följer av ett sådant konsumtionsmönster. Rabattsystem och kampanjformat får här en betydelse som aktörer i det nätverk som aktivisten vänder sig mot. Det är i relation till den logiken som aktivismen tar form. Här finns också en kritik av den manipulativa verkan som reklam och kampanjlogik tillskrivs, vilket ger frågan en demokratisk dimension, där konsumentens handlingsutrymme uppfattas påverkas av krafter som styr valen i en viss riktning.

För funktionsrättsaktivisten formuleras engagemanget i relation till myndighetsutövning och erfarenheter av beroendeställning:

> *”De som vill dra ner pratar bara om pengar och de glömmer personerna bakom.”*

I citatet går det att urskilja hur olika översättningar ställs mot varandra: å ena sidan ekonomiska överväganden, å andra sidan levd erfarenhet av beroende och omsorg. Ekonomiska ramar och administrativa regelverk fungerar här som stabila aktörer i nätverket. Aktivismen tycks ta form i relation till det motstånd de skapar, genom att frågor om värde, värdighet och rätten till ett

självständigt liv förs in i beslutsprocesser där andra logiker redan har starkt fäste.

Gemensamt för aktivisterna i materialet är att de får en medlande roll i översättningsprocesser där erfarenheter, vardagliga handlingar och levda villkor förs in i vidare nätverk. I hbtqi-aktivistens fall översätts enskilda berättelser till en kollektiv fråga där aroace-erfarenheter ges plats inom rörelsen, men också publikt. I klimataktivistens beskrivning översätts vardagliga köpbeslut till frågor om makt och miljöresurser. I funktionsrättsaktivistens fall förs erfarenheter av beroendeställning in i beslutsprocesser där budget och administration väger tungt. Det är i de relationerna som aktivismen får effekt, genom att frågor ges större räckvidd och möjlighet att få fäste i nätverket.

5.2 Engagemang, gemenskap och vägar in i aktivism

I intervjumaterialet blir aktivism relaterat till ett förhållningssätt där engagemang också sträcker sig bortom den egna sociala kontexten. Flera berättelser beskriver engagemanget som en del av en bred livsorientering grundad i etiska ställningstaganden, där vardagliga handlingar får politisk och moralisk innebörd. Gemenskap får i materialet en viktig roll i den processen. En informant beskriver hur närheten till andra engagerade personer ger kraft åt det egna handlandet:

> *”Det är ju väldigt viktigt att man har personer runt omkring sig och jag tror man blir ju så mycket starkare och då, att man bygger liksom den tillsammans.”*

Den sociala dimensionen är av stor betydelse för att driva en rörelse för samhällspåverkan. I citatet går det också att ana att gemenskapen bär på en energi som gör det gemensamma handlandet meningsfullt och lustfyllt. Att vara engagerad i något leder också lätt vidare till intressen för andra frågor som i en slags solidarisk orientering mellan olika sammanhang. En informant uttrycker det så här:

> *”Om jag hade möjlighet så hade jag gärna liksom engagerat mig i alla möjliga frågor”*

En tolkning av citatet är att som aktivism finns en pågående orientering av starka värderingar och av en etik som tar hänsyn till omvärlden. Att ta ställning i en fråga öppnar för att ta ställning i fler, till exempel genom deltagande i demonstrationer för fred i Ukraina, Palestina eller andra konfliktdrabbade områden. Den rörelsen kan också ta form i vardagliga handlingar, som medvetna konsumtionsval:

> *”På grund av kriget och då undviker vi att köpa just den färgen och många sådana här små saker man inte tänkte på innan.”*

I citatet får en krigskonflikt betydelse som aktör i ett nätverk där politiska händelser, moraliska ställningstaganden och vardagliga köpbeslut binds samman.

Att agera utifrån medvetna val är genomgående i informanternas svar. Det tycks stärka känslan av att kunna påverka, men också av att kunna påverka hur förändring sker och hur engagemang förs vidare. En informant beskriver dialog som en grund för förändringsarbete:

> *”Saker och ting blir behöver bli bättre och jag tycker det startar alltid mer att försöka lyssna på andra.”*

Lyssnandet får betydelse genom att det bidrar till de översättningsprocesser där frågor blir begripliga för fler aktörer. Dialogen får då en funktion i mobiliseringsarbetet, där erfarenheter och argument förs vidare mellan olika sammanhang. Ett exempel finns i funktionsrättsaktivistens beskrivning av ett samtal med en politiker:

> *”Vi stod kvar och prata. På kvällen efter så blir han intervjuad på tv:n.*
> *Så sa han vad jag hade sagt. Med mina ord. Då ser man att det har gått fram.”*

Här går det att följa hur en erfarenhet rör sig mellan aktörer och arenor där samtalet får en medlande roll genom att aktivistens perspektiv förs vidare till en politisk arena och därefter till offentligheten genom tv-intervjun. Att politikern återger informantens formuleringar kan tolkas som att översättningen fått fäste i nätverket.

5.3 Folkbildande platser för mobilisering

Frågan om var kunskap utvecklas och delas blir central i materialet. Sociala rörelsers arenor för lärande och informationsspridning tar form i flera olika miljöer, där stad, landsbygd och den digitala sfären fungerar som aktörer i nätverk för mobilisering. Kunskapande utvecklas i de relationer där infrastrukturer och uttrycksformer för människor samman. Även när aktivisterna har koppling till landsbygden nämns staden i materialet som en självklar arena för mobilisering. Veckovisa demonstrationer utgör återkommande sociala sammanhang där relationer etableras och upprätthålls:

> *”Dom här demonstrationerna - man har ju träffat man har ju fått*
> *många vänner bara att man dyker upp till någonting varje vecka liksom.”*

Demonstrationen fungerar som arena för opinionsyttring och som plats där nätverk stabiliseras genom upprepning och kontinuitet. Relationer byggs över tid och får betydelse bortom enskilda sakfrågor.

Liknande funktioner återkommer där en folkhögskola beskrivs som en miljö där gemenskap och politisk orientering tar form genom möten mellan personer med liknande idéer:

> *”Jag tycker att folkhögskolan har varit en jättefin plats och hitta*
> *andra som är liksom har lika idéer har lika världen.”*

På samma sätt växer kontakter med studieförbund fram genom föreningssammanhang eller genom uppsökande arbete från verksamhetsutvecklare. Lokaler, filmvisningar och dokumentära former får betydelse som aktörer i mobilisering genom att möjliggöra rörelse av frågor mellan grupper och sammanhang. I en landsbygdskontext menar en aktivist att studieförbundets lokaler har betydelse för att kunna mobilisera människor till en social rörelse.

> *”Man måste ju ha nån slags plats att va på, och som sagt ju fler som kommer (…) för alla folk som kanske inte är superengagerade dom kanske inte går på demonstrationer - men kanske lite äldre som tycker det är inte min grej men så ser man ja men filmvisning och dokumentärer (…) som ger nya perspektiv och man får se saker som man kanske aldrig har sett som manfår lära sig det.”*

Att kunna nyttja lokaler hos ett studieförbund har stor betydelse. Det kan betraktas som en opåverkande, intermediär roll, men samtidigt lyfter informanten en annan möjlighet. Till studieförbunden kommer personer som kanske inte syns i aktivistiska sammanhang, men som är intresserade av det program som de presenterar, vilket ger en öppning för aktivistgruppen att nå fler

och nya målgrupper. Det gör att studieförbundet i viss mån får en medlande roll när olika grupper möts, nya kontakter etableras och frågor förs vidare till andra sammanhang. Hur aktivism organiseras i landsbygdskontext påverkas av geografiska avstånd och begränsad tillgång till fysiska mötesplatser. I materialet blir det tydligt att aktivisterna arbetar genom den infrastruktur som står till buds, där lokala föreningar, studieförbund och digitala plattformar får betydelse som aktörer i nätverket. De bidrar till att upprätthålla kontakt, möjliggöra deltagande och föra frågor mellan olika sammanhang. En informant beskriver hur digitala mötesformer används för att hantera avstånd och skapa möjligheter till deltagande:

> *”Så är det ju också en fördel därför att man kan ju ha möten som jag hade här på föreningen med informationsmöte alltså det är mycket så här över Zoom och via Teams”*

I beskrivningen fungerar digitala mötesplattformar som aktörer som bidrar till att överbrygga geografiska avstånd. De möjliggör nya kopplingar mellan personer och organisationer som annars skulle ha haft svårt att mötas regelbundet. Samtidigt innebär användningen av digitala mötesformer en översättning av mötet som social form. Deltagandet sker under andra villkor än vid fysiska sammankomster, vilket påverkar hur relationer etableras och upprätthålls. Att kunna mötas fysiskt verkar ha en fördel:

> *”Folk säger att det är ju mycket att föredra att ha fysiska möten så klart därför att då får man en helt annan kontakt och får träffa folk och så. Men det är ju inte möjligt alltid på grund av just att man bor där man bor”*

Citatet pekar mot att aktivism i landsbygd blir särskilt beroende av infrastrukturer som binder samman lokala och mer övergripande sammanhang. I en landsbygdskontext framstår själva avståndet som en aktör som deltar i formandet av nätverket genom att påverka vilka relationer som kan etableras, vilka resurser som behöver mobiliseras och vilka översättningar som krävs för att deltagande ska kunna ske. Föreningslokaler, studieförbund, digitala plattformar, sätt att ta sig till och från mötesplatser och enskilda personer får betydelse för hur frågor kan röra sig mellan olika arenor. Ingen av dessa aktörer bär ensam upp nätverket, men tillsammans bidrar de till att stabilisera de kopplingar som krävs för att engagemang ska kunna upprätthållas över tid.

5.4 Folkbildning, kulturproduktion och organisatoriska villkor

Sociala rörelsers roll som kultur- och kunskapsproducenter blir tydlig i det empiriska materialet. Informanterna ger exempel på hur föreläsningar, vandringar, dokumentära arbeten, konstutställningar, konserter och studiecirklar används för att formulera och sprida frågor som engagerar deltagarna. En informant beskriver sambandet mellan konst och aktivism på följande sätt:

> *”Jag känner att liksom konsten har liksom alltid varit på något sätt inom aktivism har liksom de två hör ihop just för att det är typ av språk.”*

Konsten skulle kunna ses som en aktör som möjliggör översättningar mellan erfarenheter och uttryck. Genom konstnärliga former omformas erfarenheter till berättelser, bilder och gestaltningar som kan cirkulera i andra sammanhang och blir på så vis också en medlare genom att de har potential att påverka frågeställningar som förs vidare mellan aktörer och arenor. Ett exempel är en dokumentär om aroace-erfarenheter som senare visats publikt och lett vidare till en konstutställning. I funktionsrätts-

sammanhang har också föreläsningsmaterial och dokumentära former tagits fram för att beskriva erfarenheter av personlig assistans för personer utan egen inblick i området.

Det kreativa arbetet tycks också få betydelse som social och organisatorisk resurs. Informanterna beskriver att deltagande i skapandeprocesser leder till erfarenheter av *hur* man organiserar sig för mobilisering, vilket bidrar till ett kollektivt lärande under vägens gång.

5.5 Verksamhetsutvecklarperspektivet

Verksamhetsutvecklarnas intresse för aktivism kopplas till uppfattningar om aktivism som del i demokratiska processer och till folkbildningens uppdrag att stärka demokrati. En av verksamhetsutvecklarna beskriver att demokrati under längre tid har tagits för given, vilket kan leda till minskad uppmärksamhet på förändringar i samhällets villkor. I den beskrivningen kopplas engagemang från medborgare till en form av motrörelse:

> *”Ett motgift till det, är ju att individer, alltså medborgare, engagerar sig på olika sätt.”*

En tolkning av citatet är att demokrati som något som behöver hållas levande genom handling och engagemang. Ett uppsökande arbete riktat till aktivistiska nätverk kan ses som ett sätt att fullfölja folkbildningens demokratisyfte och att pröva former för deltagande som ligger nära samtida samhällsengagemang. I samma resonemang beskrivs aktivism som en drivkraft i arbetet med demokratiska frågor. Begreppet får också en funktion som ett ”etiskt stämjärn”, där särskilt yngre deltagares engagemang lyfts fram som betydelsefullt. Det tycks vara engagemanget som sådant, som fungerar som en aktör i ett bredare demokratiskt nätverk där verksamhetsutvecklaren som företrädare för ett studieförbund ser ett ansvar i att hålla det levande. Inte som medlare i första hand, utan som intermediär där andras engagemang kan kanaliseras genom studieförbundets infrastruktur. Här går det också att läsa engagemanget i ljuset av resonansbegreppet, där demokratiska frågor får kraft genom att de upplevs som angelägna. I det avseendet blir starka värderingar viktiga för hur demokratin hålls levande i handling.

Samtidigt förefaller aktivism vara en kategori som kräver förhandling inom organisationen. En verksamhetsutvecklare beskriver hur begreppet diskuteras i relation till folkbildningens uppdrag:

> *”Vi pratade vi lite, jag och mina kollegor om att ja, men är det inte praktiskt demokratiarbete att vara aktiv, att vara aktivist? Jag tror vi har fallit offer lite för en högervridning som inte är demokratisk alltså. Det finns en tydlig agenda att utmåla att misstänkliggöra människor som vill engagera sig.”*

Begreppet aktivism fungerar här som en aktör i organisatoriska diskussioner där innebörden inte är stabil, utan blir till genom översättningar. I citatet går det att urskilja en uppfattning om att aktivism redan är bunden till en negativ tolkning, ett slags tolkningsföreträde som verksamhetsutvecklaren menar inte är demokratiskt i sig. Hen får en medlande roll i arbetet med att föra in aktivism och demokratisyfte i kollegiala samtal. Här kan man också att urskilja en viss försiktighet kring i vilken utsträckning ett studieförbund vill förknippas med aktivism. Det blir en del av ett översättningsarbete mellan olika sätt att se på demokratiarbete, folkbildningsuppdrag och vad som kan ges status som legitimt engagemang inom ett studieförbund.

Verksamhetsutvecklarna beskriver vidare hur etablerade samarbeten har stabiliserats och att de påverkar hur tid och resurser fördelas i arbetet vilket påverkar vilka initiativ som får utrymme:

> *”Som jag så som jag tolkar kärnan i det vi gör så hamnar mycket av det utanför, men som vi ändå lägger tid på”*

Effekten blir att verksamhetsutveckling riktat till aktivistiska nätverk får stå tillbaka för sedan lång tid tillbaka etablerade samarbeten med exempelvis olika föreningar som ingår i studieförbundets organisatoriska nätverk.

En annan verksamhetsutvecklare beskriver också en tröghet i det egna studieförbundets förändringsbenägenhet:

> *”Det finns någon sorts banal ovilja till förändring. Förändringar behöver ske liksom och då blir ju demokrativillkoret ett viktigt verktyg.”*

I resonemanget får demokrativillkoret en central roll som stöd för förändringsarbete. Samtidigt är dess innebörd inte fast, utan föremål för tolkning och översättning. I intervjuerna återkommer en kritik mot en hållning där demokratiarbetet anses vara tillgodosett genom styrelseutbildningar eller genom en tilltro till att studiecirkeln i sig bär ett demokratiskt värde. En hållning som tycks uppfattas som bekväm och som innehåller för lite av den livskraftighet som demokratin behöver.

5.6 Civil olydnad

I intervjuerna lyfter en av verksamhetsutvecklarna fram civil olydnad som ett sätt att pröva gränserna för demokratisyftet. I de kollegiala diskussioner som återges tycks civil olydnad för många också fungera som en tydlig markör för aktivism. En närmare läsning av materialet ger dock en mer sammansatt bild. För aktivisterna är civil olydnad inte någon självklar del av engagemanget, även om en informant beskriver aktivister som använder sådana metoder som en form av hjältar. Hen beskriver aktivismens roll i att synliggöra missförhållanden och jämför betydelsen av civil olydnad med grävande journalistik:

> *”Så därför är det ju sådan stor och viktig sak att till exempel att journalister finns, alltså grävande journalister, till exempel. Aktivister också som typ uppmärksammar belyser problem och skickar in tips.”*

Civil olydnad får här en funktion genom att väcka uppmärksamhet och dra till sig medialt intresse. Det blir ett sätt att använda redan etablerade offentliga kanaler för att föra fram frågor som man inte vill ska åsidosättas. Det är en sida av aktivism som i den meningen syftar till att omforma hur en fråga uppfattas och förs vidare i andra delar av nätverket. Hos en annan informant förknippas civil olydnad till sabotage och något som främst bekräftar redan etablerade konfliktlinjer utan att förändra hur frågan hanteras. Hen säger:

> *”Jag förstår också deras desperation i det hela, men jag tycker vissa saker går för långt när man använder destruktion”*

Målen helgar inte medlen, kan citatet tolkas som. Metoderna för civil olydnad ger olika effekt på hur ett budskap förankras. För informanten ovan går gränsen vid förstörelse. Andra typer av aktioner genom civil olydnad lyfts samtidigt fram, där exempel med humoristiska inslag som informanterna

har hört om lyfts fram som legitim. Det tycks vara ett begrepp som formas i relation till en moralisk diskussion kring hur handlingar binds till konsekvenser och ansvar. Civil olydnad blir en aktör som får olika betydelse beroende på vilka relationer den äger rum inom och hur det kan kopplas till demokratisk handling.

I verksamhetsutvecklarnas intervjuer återkommer också att frågan behöver hanteras inom organisationen:

> *”Och sen och sen civil olydnad är ju mm jätteintressant, alltså. Jag tror det är en viktig del utav demokratin och sen ja, men hur jag som vi VU ska förhålla oss till det. Det är fortfarande ett samtal, tänker jag så måste föras.”*

5.7 Agens

Med ANT-perspektiv är agens distribuerad och relationell. Den utvecklas i nätverk där olika aktörer ger varandra stadga, som när personliga erfarenheter förs vidare till kollektiva frågor, vardagliga handlingar ges politisk betydelse eller när kulturella uttryck bär frågor mellan olika arenor. Agens blir ett villkor för mobilisering. Några konkreta exempel som lyfts fram här i studien är när aroace-erfarenheter ges kollektiv form inom och utanför en rörelse, när konsumtionsval förs in i ett större nätverk av frågor om resurser och ansvar, när erfarenheter av funktionsnedsättning förs in i beslutsprocesser, eller när samtal och dokumentation gör att perspektiv rör sig vidare mellan politiska och offentliga sammanhang. I alla de fallen får aktivismen verkan genom de relationer där frågor ges räckvidd och förankring. Det är frågor som ger avtryck i nätverket. I några av berättelserna får relationerna också folkbildande effekter där kunskap, kultur och erfarenheter utvecklas, delas och förs vidare i former som bärs av frivilligt deltagande och gemensamt lärande. Folkbildning växer fram i nätverk där människor organiserar sig kring samhällsfrågor, bygger gemenskap och söker sätt att påverka sin omvärld.

6. Diskussion

Utgångspunkten för studien har varit att studieförbunden befinner sig i en legitimitets- och förnyelsekris. Vad som behöver förnyas, och vilken typ av legitimitet som står på spel, tycks utifrån studien hänga nära samman med demokratins levande former. Studien pekar mot att aktivister i progressiva sociala rörelser bär på sådana kvaliteter. De driver frågor, skapar relationer, utvecklar kultur och bygger kunskap kring erfarenheter som upplevs som angelägna och det får en folkbildande effekt. Det ligger därför det nära till hands att tänka att studieförbund i högre grad skulle kunna gå in i samarbeten med till sociala rörelser och dess aktivister eftersom folkbildande verksamhet redan finns där. Här tycks två hinder begränsa möjligheterna. Det ena är att aktivistiska nätverk och studieförbund verkar genom delvis olika nätverkslogiker. Aktivister söker kopplingar, bygger förankring och för frågor vidare mellan olika sammanhang. Studieförbunden bär i högre grad på stabiliserade relationer som ger kontinuitet, resurser och organisatorisk stadga. Det är en viktig styrka, men samma stabilitet kan också göra det svårare att ge utrymme åt nya grupper och andra sätt att organisera engagemang. I ett läge med minskade resurser blir frågan än mer påtaglig, eftersom etablerade samarbeten redan tar tid och uppmärksamhet i anspråk. Samtidigt finns vägar framåt,

som studien visat exempel på, inte minst i en landsbygdskontext, där lokaler och digital infrastruktur kan få stor betydelse för att stärka de aktivistiska nätverk som vill finnas där.

Ett annat hinder som studien aktualiserar rör hur demokrati och aktivism ges innebörd inom studieförbunden. Det handlar om begrepp som inte är stabila, utan behöver tolkas och förhandlas i relation till verksamheten, dess historiska förankring och det samtida demokratisyftet. Där finns en osäkerhet, men också en öppning. När betydelserna inte är givna uppstår ett utrymme att pröva hur demokrati, aktivism och civil olydnad ska avgränsas, och vilka former av engagemang som ges plats inom verksamheterna. Det är också en fråga för vidare forskning. Ett sådant arbete skulle kunna undersöka hur verksamhetsutvecklare uppfattar folkbildningens demokratisyfte och hur deras tolkningar förhåller sig till aktivism. Det skulle kunna ge ytterligare fördjupning åt de frågor som studien har öppnat.

Studien bygger på ett begränsat antal intervjuer och ger inte underlag för generella slutsatser. Men den pekar mot att studieförbundens framtida relevans är knuten till deras förmåga att gå in i relation till de sammanhang där demokratin hålls levande. Om det som i första hand behöver förnyas är demokratin, och om effekten av sociala rörelsers arbete i flera fall blir folkbildning, ligger en viktig uppgift i att känna igen och ta på allvar de processer som redan pågår. Kanske gäller frågan till sist hur hårt studieförbunden behöver hålla sina etablerade relationer, och om ett något större utrymme för lösare kopplingar också skulle kunna ge plats åt nya samarbeten och en vidare öppenhet för resonans.

Referenser

Adolfsson, M. (2024). *Place and youth political action: How place shapes political action in rural Sweden*. *YOUNG, 32*(2), 125–141. https://doi.org/10.1177/11033088231218844

Ahn, S. (2020) Aktör-nätverksteori. I Fejes, A. och Thornberg, R. (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. Upplaga 3. Liber.

Björck, C., Brustad, L., & Söderman, J. (2018). FATTA!-En företagsliknande förening och Facebook-rörelse med folkupplysande ambition. *Utbildning & Demokrati–tidskrift för didaktik och utbildningspolitk, 27(1), 61-80.*

Bryman, A. (2016) Samhällsvetenskapliga metoder, upplaga 3. Liber

Della Porta, D. (Ed.). (2009). *Democracy in social movements*. Springer.

Eyerman, R., & Jamison, A. (2006). *Sociala rörelser i en ny tid*. Studentlitteratur.

Folkbildningsrådet. (2024). *Folkbildningsrådets omvärldsanalys.* https://www.folkbildningsradet.se/media/s1and0uy/omvarldsanalys_webb.pdf

Folkbildningsrådet. (2024). *Folkbildning i landsbygder: Om folkbildningens betydelser för människor och lokalsamhällen i svenska landsbygder*. Folkbildningsrådet.

Folkbildningsrådet. (2025) *Nedskärningarnas konsekvenser*. https://folkbildningsradet.se/om-oss/publikationer-och-remissvar/rapporter/rapporter-2025/nedskarningarnas-konsekvenser/

Folkbildningsrådet. (2024). *Statsbidrag till verksamhet i studieförbunden: Villkor och fördelning*. https://folkbildningsradet.se/media/hbkgmu3f/statsbidrag-till-verksamhet-i-studieforbunden-villkor-och-fordelning.pdf

Föreningen för folkbildningsforskning (2024). Den omdebatterade folkbildningen: Sju texter om folkbildningen i samhällsdebatten. https://www.folkbildningsforskning.se

Föreningen för folkbildningsforskning (2025). Folkbildningen som mobiliserande kraft. https://www.folkbildningsforskning.se

Gyllenberg, S. (2015). *Folkbildning : 'En rörelse av idéer' i en röra av ideologier* (självständigt arbete på avancerad nivå)

Hoggan-Kloubert, T., Brandi, U., Hodge, S., Milana, M., & Howard Morris, T. (2024). Social movements and lifelong learning – learning for change or learning for democracy? *International Journal of*

Lifelong Education, *43*(5), 467–472. https://doi.org/10.1080/02601370.2024.2392418

Jämte, J., Lundstedt, M., & Wennerhag, M. (2025). *Sociala rörelser i Sverige*. Studentlitteratur.

Larsson, Staffan (2013): En folkbildningsdidaktik för mobilisering? I Lisbeth Eriksson; Staffan Larsson; Martin Lundberg & Henrik Nordvall, red: *Folkbildning för förändring: Dilemman i politiskt mobiliserande didaktik,* s 5-10. Linköping: University Electronic Press.

Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford University Press.

Malm, T., Andersson, S., Schoug, A., Avby, G., & Bennerstedt, U. (2026). *Organisationspedagogik: teorier, begrepp och forskningsexempel.* Studentlitteratur AB.

Olovsdotter Lööv, A. Haj Brade, L. & Sjöstedt A. (Red.), Aktivism: En antologi om arbete för social och politisk förändring. Mittuniversitetet.

Ranstorp, M. (2022, september 4). Folkbildningen ruttnar inifrån och måste göras om. Svenska Dagbladet. https://www.svd.se/a/zE5455/folkbildningen-ruttnar-inifran-och-maste-goras-om

Regeringskansliet. (2019, 24 september). *Svensk folkbildning – hur och varför?* https://www.regeringen.se/artiklar/2019/09/svensk-folkbildning--hur-och-varfor/
Rosa, H. (2019). *Resonance: A sociology of our relationship to the world* (J. C. Wagner, Trans.). Polity Press.

Sernhede, O. Rosales, R. & Söderman, J (2019) *När betongen rätar sin rygg. Ortenrörelsen och folkbildningens renässans*. Daidalos

SOU 2024:42

Statskontoret. (2018). *En folkbildning i tiden* (Rapport 2018:18).
https://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/publikationer-2018/en-folkbildning-i-tiden/

Studieförbunden https://studieforbunden.se/om-oss/

Utbildningsdepartementet. (2024). Bildning, utbildning och delaktighet:
Folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42).
https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2024/06/sou-202442/

Vetenskapsrådet. (2014). *God forskningssed*.

Wennerhag, M., & Uba, K. (2025). Sociala rörelser och protester i Sverige i siffror. I J. Jämte, M. Lundstedt, & M. Wennerhag (Red.), *Sociala rörelser i Sverige (s. 39 – 65).* Studentlitteratur.

Bilaga 1

Intervjuguide

Semistrukturerad intervjuguide

Målgrupp: Aktivister och verksamhetsutvecklare inom studieförbund

Syfte: Utforska informanternas syn på demokrati, aktivism och begrepp som kunskap och kultur utifrån deras roller och erfarenheter.

1. Inledning

- Kort presentation av intervjuns syfte
- Fråga om samtycke till att spela in (om relevant)
- Bekräfta anonymitet och hur materialet kommer användas

2. Bakgrund och roll

- Kan du berätta lite om dig själv och din roll i [organisationen/verksamheten]?
- Hur kom du in i det här arbetet eller engagemanget?
- Vad innebär din roll i praktiken, i vardagen?

3. Demokratisyn

- Hur skulle du beskriva demokrati?
- Vad innebär demokrati för dig i din roll som [aktivist/verksamhetsutvecklare]?
- Upplever du att synen på demokrati skiljer sig inom den organisation du verkar i?
- Hur märks demokratin i det praktiska arbetet i studieförbundet/en ni gör?

4. Aktivism

- Vad betyder begreppet *aktivism* för dig?
- Hur ser du på relationen mellan aktivism och demokrati?
- På vilka sätt arbetar ni/du aktivistiskt – om du alls skulle använda det begreppet?
- Uppfattas aktivism som något positivt eller problematiskt inom din organisation/verksamhet?
- Har aktivism förändrats över tid inom ditt fält?

5. Kunskap och kunskapande

- Hur skulle du beskriva vad *kunskap* är?

- Vad innebär *kunskapande* för dig i ditt arbete/engagemang?
- Vad är viktigt när det gäller att skapa eller förmedla kunskap i en demokratisk kontext?
- Hur ser du på förhållandet mellan folkbildning och aktivism?
- Finns det någon skillnad på vilken kunskap som "räknas" inom organisationen eller samhället?

6. Kultur och kulturella aktiviteter

- Hur definierar du *kultur* i din verksamhet?
- Vilken roll spelar kulturella aktiviteter i ert demokratiska arbete?
- Kan du ge exempel på hur ni använder kultur som verktyg för förändring eller samtal?
- Hur ser du på relationen mellan kultur och aktivism?
- Vilka uttryck eller aktiviteter uppmuntras – och vilka får kanske mindre plats?

7. Avslutande frågor och reflektion

- Finns det något du tycker att jag har missat att fråga om?
- Är det något du vill lägga till eller utveckla?
- Har din syn på något av det vi pratat om förändrats under din tid i din roll?

Bilaga 2

Informationsbrev till deltagare i studie om aktivism inom folkbildningen

Hej!

Jag heter Frida Olsson och genomför en studie om hur studieförbunden kan fungera som möjliggörare för aktivism och på vilket sätt aktivism tar form inom folkbildningen. Studien riktar sig till både aktivister och verksamhetsutvecklare inom studieförbund, och syftar till att öka förståelsen för de olika former och uttryck för aktivism som sker inom denna viktiga verksamhet.

Din medverkan i studien innebär att du blir intervjuad om dina erfarenheter och uppfattningar kring aktivism i studieförbunden. Intervjun tar cirka 90 min och kommer att spelas in för att underlätta analysen. Alla svar behandlas anonymt och konfidentiellt, och du kan när som helst avbryta din medverkan utan att behöva motivera detta.

Resultatet av studien kommer att användas för att bidra till kunskapen om folkbildningens roll i samhällsengagemang och aktivism. Om du har några frågor om studien kan du kontakta mig på frida.olsson@sv.se eller 0708-74 54 27.

Studien kommer också att vara underlag för en masteruppsats inom utbildningsvetenskap vid Kristianstad Högskola.

Tack för att du överväger att delta!

Med vänliga hälsningar,
Frida Olsson
SV Skåneland och Föreningen för folkbildningsforskning

Jag har fått information om studien som syftar till att undersöka hur studieförbunden möjliggör aktivism och vilka former av aktivism som förekommer inom folkbildningen. Jag förstår att min medverkan innebär en intervju om mina erfarenheter och synpunkter inom detta område.

Jag har förstått att:

- Min medverkan är frivillig och jag kan när som helst avbryta utan att ange någon orsak.
- Intervjun kommer att spelas in för att underlätta analys, men att inspelningen och mina uppgifter hanteras konfidentiellt.
- Alla personuppgifter anonymiseras i rapporteringen så att jag inte kan identifieras.
- Resultaten används endast i forskningssyfte.

Jag samtycker härmed till att delta i studien.

Namn: _____

Datum: _____

Underskrift: _____